

Makale türü: Araştırma makalesi**Article type:** Research article

Geliş tarihi 20.08.2024

Submitted date

Kabul tarihi 26.05.2025

Accepted date

Elektronik yayın tarihi 30.06.2025

Online publishing date

Atıf Bilgisi / Reference Information

Karadeniz, H. (2025). Kasaba Romanlarının Çatışma İzleği Ekseninde İncelenmesi, *Journal of History School*, 76, 2075-2115.

KASABA ROMANLARININ ÇATIŞMA İZLEĞİ EKSENİNDE İNCELENMESİ¹

Havvaana KARADENİZ²

Öz

İnsan yaşamında ontolojik bir derinliğe sahip olan mekân, anlatıyı oluşturan unsurlar içinde de önemli bir yere sahiptir. Mekân, anlatıya zemin oluşturma yanı sıra varlık ve nesneleri bünyesinde barındırır ve ruhsal durum ve algıların yansıtılıp çözümlenmesinde sembolik bir anlam taşır. Millî Mücadele yıllarıyla beraber kendi kimliğiyle romanlarda daha çok yer almaya başlayan kasaba mekânı ise şehir ile köy arasında bir köprü görevi görerek uyum merkezi olarak değerlendirilir. Kasabaların mekân olarak romanlarda yer almasıyla aslında edebiyat, gerçek anlamda İstanbul dışına çıkmış ve Anadolu gerçeğini her yönüyle yansıtmış olur. Yansıtılan bu gerçeklerden biri de çatışmalardır. İçinde bulunan koşullara bağlı olarak gelişen çatışma, bireysel düzeyde veya insanlar ve toplumlar arasında gerçekleşebilir. Bu çalışmada, *Akşam Güneşi*, *Bir Kadın Düşmanı*, *Yeşil Gece*, *Acımak*, *Eski Hastalık*, *Kavak Yelleri*, *Vurun Kahpeye*, *Kuyucaklı Yusuf*, *Rahmet Yolları Kesti*, *Yediçınar Yaylası*, *Teneke*, *Zeliş*, *Aganta Burina Burinata* ve *Karanlık Dünya* adlı kasaba romanlarında işlenen bireysel ve toplumsal çatışma temaları incelenmiştir. Bu bağlamda farklılık ve karşıtlıklardan ortaya çıkan çatışmanın, ele alınan romanlarda bireysel, toplumsal, kültürel, sosyo-ekonomik etkenler ve din olmak üzere pek çok olguyla ilgili olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Türk Romanı, Mekân, Kasaba, Çatışma, İzlek.

¹Bu çalışma, Türk Romanında Kasaba (1860-1960) adlı doktora tezinden üretilmiştir.

²Dr. Öğr. Üyesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, havvaanakaradeniz@gmail.com, Orcid: 0000-0003-3423-887X

Analysis of Town Novels in terms of Conflict Theme

Abstract

The concept of space, which holds an ontological depth in human life, also occupies a significant place among the elements that constitute a narrative. In addition to providing a foundation for the narrative, space encompasses entities and objects, and carries symbolic meaning in reflecting and analyzing psychological states and perceptions. The small town, which began to appear more frequently in novels during the years of the National Struggle with its own identity, is considered as a bridge between the city and the village, serving as a center of harmony. By incorporating small towns as settings in novels, literature has, in a true sense, moved beyond Istanbul and fully reflected the reality of Anatolia. One of the realities reflected is conflicts. Depending on the circumstances, conflicts can develop at an individual level or occur between individuals and societies. This study examines the themes of individual and social conflicts portrayed in small-town novels such as *Akşam Güneşi*, *Bir Kadın Düşmanı*, *Yeşil Gece*, *Acımak*, *Eski Hastalık*, *Kavak Yelleri*, *Vurun Kahpeye*, *Kuyucaklı Yusuf*, *Rahmet Yolları Kesti*, *Yediçınar Yaylası*, *Teneke*, *Zeliş*, *Aganta Burina Burinata* and *Karanlık Dünya*. In this context, it has been observed that the conflict, arising from differences and oppositions, is related to various factors such as individual, social, cultural, socio-economic factors, and religion in the novels discussed.

Keywords: Turkish Novel, Place, Town, Conflict, Theme.

GİRİŞ

Bir romanın oluşumundaki pek çok unsurun varlığından söz etmek gerekirse bunlar içinde önemli bir yere sahip olan ve anlatıya ev sahipliği yapan elbette ki “mekân”dır. Mekân, Arapça “kevn” yani “olmak” kökünden türeyen ve Arapçadan dilimize geçen bir kelimedir (Devellioğlu, 1998, s. 513). Kelime anlamı itibarıyla “içinde bulunan yer; ev, yurt; uzay” (www.sozluk.gov.tr.) anlamlarını içerir. Romanda mekân; varlık, nesne, kişi, olay ve çevrenin oluşum şekillerinin ve bütün özelliklerinin yazıya dökülerek tasvir edilmesidir. Bu nedenle mekân, sadece bir dekor olmaktan ziyade karakterlerin ruhsal durumları ve algılarının yansıtılıp çözümlenmesinde “*öykünün yapısını belirleyen asli unsurlardan biri(dir)*.” (Bekiroğlu, 2006, s. 95). Bu bağlamda mekân, somut varlık ve nesnelerin yanında soyut unsurları da kuşatan ve kapsayıcılığı olan önemli bir unsurdur. Bu “*Mekân unsuru, bir tanıtım veya takdim sorununun ötesinde işlevsel bir özellik taşır.*” (Tekin, 2009, s. 129). Bütün bunlara bağlı olarak ortaya konan edebî akımlar ve felsefî düşünceler ile beraber mekânın bir

çözümleme ve tahlil ögesi olduğu, böylece hayatı ve kurmacanın gizemini sakladığı görülür.

Bachelard (2014) mekânı, “*fenomenolojik bir yöntem*” olarak açıklamaya çalışır. Aslında 20. yüzyılın ilk çeyreğinde görülen bir felsefe akımı olan fenomenoloji; çeşitli bilimlerin, sanat dallarının ve düşüncelerin bir bunalım ve kilitlenme dönemlerinde ortaya çıkan, onlara bir soluk getiren, bir doku katan görüngü felsefe akımıdır. Özne-nesne ilişkisine dayanan fenomenolojide nesne, öznenin dış dünya ile kurduğu ilişkilerinde algıladığı, deneyimlediği varlıklar olarak değerlendirilir.

Mekân, insan yaşamında ontolojik derinliğe sahip bir yapı olarak da tanımlanır. “... bireyin kendilik dünyasını kurmasında ve dünyayı tanımada değiştirici ve dönüştürücü bir güce sahip olan mekân, üzerinde yaşanan topografik/fiziksel bir yerin ötesinde anlamlar barındırır.” (Kanter, 2013, s. 7). Mekân, fiziki zemin ve sahne olmanın ötesinde, ortaya konan imgesel ve sembolik çağrışımlarıyla hayatın daha sistemli algılanması ve anlamlandırılmasına imkân tanır. “*Bir kültür ve kimlik göstergesi olan mekân, farklılaşan, dönüşen, başkalaşan ve ayrışan dinamik bir yapıdır. Toplumsal süreçlerce yeniden üretildiği için biçim ve içerik bakımından daima değişme hâlinindedir.*” (Urry, 1999, s. 42). Bir bakıma canlı bir varlık olarak değerlendirilen ve kendine özgü bir dili olan mekân, çağa ve algılara göre değişim gösteren bir yapıdadır. Tüm bu süreç içerisinde de mekân-insan ilişkisi, birbirini etkileyen ve tamamlayan göstergeler olarak yerini alır. Mekânın gözünden insan, insanın gözünden mekân anlatılır.

Mekân olarak kasabalar ise toplum içindeki konumu ve şehir ve köy arasında kurduğu bağ nedeniyle edebî anlatılarda yer alan önemli mekânlar arasındadır. Kasabalar, şehir ile köy arasında köprü vazifesi görerek bir uyum merkezi olarak değerlendirilir. Köy ve kasabaların mekân olarak romanlarda gerçek anlamda yer alması ise Millî Mücadele yıllarına denk gelmektedir. “*Millî Edebiyatçılar için Anadolu, ihmal edilmiş ve keşfedilmeyi bekleyen bir özün bulunduğu bir yerdir.*” (Oğuz, 2011, s. 690). Anadolu daha önce genel itibarıyla Anadolu’yu hiç görmemiş yazarlar tarafından masa başında kurgulanarak yer edinir. Bu kimi zaman bir mahrumiyet bölgesi kimi zaman ise içinde güzel derelerin aktığı, insanların hoş vakit geçirdiği mekânlar olarak tasvir edilir. Bu hâliyle Millî Edebiyat hareketine kadar İstanbul dışına gerçek anlamda çıkmamış olan edebiyat, bu düşünce akımıyla birlikte Anadolu gerçeğini kapsamlı bir şekilde sunma imkânına sahip olur. Böylece Anadolu’nun köy ve kasabalarında yaşayan insanların iradelerinin de yansıtılmasıyla beraber asıl millîleşme ve siyasallaşma sağlanır. “*Küçük şehir veya kasaba, insanı keşfetmek hatta edebî anlamda icat etmek için ideal bir birim, geometrideki altın ölçüdür âdeta.*” (Karakoç, 1986, s.

48). Köklü bir geçmişe sahip olan ve birer kültür taşıyıcısı olan kasabalar, kendi kimliği, yaşam şekli ve sorunlarıyla gün yüzüne çıkarılır.

Çalışmanın temel izleğini oluşturan çatışma ise insanın, şuuraltında kendi kendine yaptığı mücadele ve hayatı hakkında içinde bulunduğu ruhsal durumlardır. Duygu, düşünce ve çıkarımların birbirine zıtlığından kaynaklanan çatışma, bireysel düzeyde gerçekleşebileceği gibi bireyler ve toplumlar arasında da gerçekleşebilir. “*Çatışma genel olarak kişilerin veya grupların birbirlerinden beklentilerinin uyuşmazlığı, amaç ve hedeflerindeki farklılıklar, iletişim bozuklukları ve benzeri nedenlerle ortaya çıkar.*” (Bilgin, 2007, s. 72). Karşıtlıklardan doğan çatışma; bireysel, toplumsal, kültürel, sosyo-ekonomik etkenler ve din olmak üzere pek çok olguyla ilişkilendirilir.

1. BİREYSEL BAĞLAMDA ELE ALINAN ÇATIŞMA

1.1. Kimlik Çatışması

Eski Hastalık romanında çatışma izleği, başkişi Züleyha’nın benliğinde görülen Doğu-Batı ve değerler çatışması ekseninde yaşanan bölünmüş kimlik çatışmasıdır. Amerikan Koleji’nde okuyan ve Batı kültürünü benimseyen dayısı Şevket Bey’in etkisinde büyüyen Züleyha’nın, yaşadığı kaza sonucu kendine ve çevresine bakışı değişir. Babasının ısrarı ile Anadolu’ya gelen Züleyha, Batı kültürü ile Doğu kültürü arasında çatışma yaşayarak gündelik yaşamdan kendini soyutlar.

Aldığı eğitim ve yetiştirme tarzından dolayı kendini kasabada farklı gören Züleyha, geçirdiği kaza ile beraber kendini ve değerlerini sorgulamaya başlar. Bu sorgulama sonucunda yaşadığı kimlik karmaşası, kendini ve değerlerini bulma noktasında değişim gösterir. Silifke kasabasında yaşam biçimi ve düşünceleri bakımından önceden küçümsediği ve alaya aldığı insanları, artık kendisi için var olan insanlar olarak görmekten ve küçümsemekten vazgeçer. Kendisinin de aslında onlardan farklı olmadığını düşünerek normalleşme sürecine girer. Bu durum romanda Yusuf’u fiziksel olarak beğendiğini belirten Züleyha’nın, kazadan sonra ruhsal anlamda da beğenmesi ve onu sevmesi şeklinde ortaya konur.

Ailevi nedenlerle kasabaya gelen Züleyha’nın, anne ve babasının ısrarı sonucu yaptığı gönülsüz evlilik, onun çevresiyle çatışma yaşamasına neden olur. Anadolu’ya dışarıdan bakan ve İstanbul dışında kalan taşra insanını başlangıçta kendi kaderlerine terk edilmiş ve realiteden uzak gören Züleyha, kendini etrafındakilerden üstün ve farklı görür. Bu bakışla etrafındakileri âdeta ötekileştirir. Bu durum romanda şöyle somutlaştırır:

[2078]

“Züleyha, gelin elbisesinin üstüne bir manto almış, kocasıyla beraber bir zaman kalabalığın içine karışmıştı. Bu vaziyette kendini tebaasının arasına girmeye tenezzül etmiş bir popüler prenses vaziyetinde görüyor; gizli bir gurur duyuyordu.” (EH, s. 133)

Eski Hastalık romanında Züleyha'nın bakış açısıyla olumsuz bir Anadolu algısı ortaya konur. Mekânsal çatışmaya neden olan şey eğlence algısıdır. Bu eğlence algısı, Cumhuriyet sonrasında görülen yenileşmenin, Anadolu'ya yansımalarının yüzeysel olduğunu göstermek içindir. Züleyha'nın, İstanbul dışındaki taşra insanını ruhsal bakımdan yetersiz bulmasının temelinde bu insanları ötekileştirmesi ve küçük görme ön yargısı yatar. İstanbul'daki yaşamın, Anadolu gerçeğiyle çatışması ya da romanlarda okuduğu ve *“eski hastalık”* (EH, s. 128) olarak tanımladığı *“aşk”* olgusunun gerçek hayattaki aşk ile çatışması, Züleyha'nın birtakım değerleri sorgulamasına neden olur. Böylece Züleyha'nın çevresine olan ön yargının yıkılmasında ve kendi realitesini gerçek anlamda görmesinde, kaza sonunda İstanbul'dan Mersin'e yapılan vapur seyahati etkili olur. Bu seyahatte gemideki mürettebatın, ziyaret ettikleri kasabaların ve babasının savaştığı cepheleri Züleyha'nın doğrudan görmesinin, Züleyha'nın kişiliğine büyük katkısı olur. Babasının ve Yusuf'un mücadele ettiği Çanakkale cephesini gören Züleyha'da millî bilinç oluşur:

“... Züleyha'nın Gölyüzü'nde olduğu gibi burada da yine kendi tebaası içinde dolaşan demokrat bir prenses vaziyeti vardı. Fakat şimdi bu insanlara karşı eskisinden çok farklı bir sempati ve yakınlık duyuyordu ... Kendi dünyasından gördüğü ihanetin yarası çok taze olduğu için, garip bir ihtiyaçla bu insanlara sokuluyor, ikram ettikleri sandalyelere oturuyor, bazılarıyla konuşuyordu.” (EH, s. 157-158).

Yolculuk sırasında millî bilinci oluşmaya başlayan Züleyha'nın, Anadolu'nun kasabalarındaki insanlara bakışı değişir. Artık bu kasabaları, Batılı bakış açısıyla dışarıdan anlatıldığı gibi değil; kasaba insanının bakış açısıyla Doğu kültürünü ortaya koyan yaşam ve düşünce şekliyle tanımaya başlar. Züleyha, bundan önce bilincine yerleşen ve dayısının, işgal güçlerine karşı çıkma deliliği yerine, kurtuluşu işgal güçlerinde görmek ve onları kabul ederek onlarla iyi geçinmek gerek şeklindeki düşüncelerini sorgular. Anadolu insanının ve babasının, ellerindeki kısıtlı imkânlarla rağmen gelişmiş düşman ordusuna karşı çektiği sıkıntıların ve kendi millî değerleri uğruna verdikleri mücadelelerin idrakine varır. *“Delilik”* olarak tanımlanan bu duruşun, aslında *“millî bilinç”* gerçeği olduğunun farkına varır. Böylece yaşadığı Doğu-Batı kimliği çatışmasında kendi kültürüne, değerlerine, düşüncelerine ve topraklarına sahip çıkılması düşüncesi galip olur. Bu çatışmanın sonucunda da kendi öz benliğini bulur.

Doğu-Batı ekseninde yaşanan kimlik çatışması, bireyler arasında da görülür. Bu bağlamda millî bilinci temsil eden Yusuf ile yabancılaşmış bilinci temsil eden Züleyha'nın değerler bakımından çatıştığı görülür. Züleyha, Batı'yı hiç görmediği hâlde Batılı gibi davranır ve Batı'yı yalnızca eğlence yönüyle algılayarak yaşar ve taklit eder. Böylece Anadolu insanına ve yaşamına karşı duyarsızlaşır. Buna karşın Yusuf, Fransa'da yaşamış olmasına rağmen kendi değerlerinden taviz vermeyen biridir. Bu nedenle Yusuf karakteri, Anadolu insanının değerlerini sahiplenişini ve bozulmamışlığını simgeler. Metinlerarasılık yöntemiyle *Yusuf ile Züleyha* hikâyesini anımsatan bu romanda, aşk unsuru aracılığı ile değerler ve kimlik çatışması gün yüzüne çıkarılmaya çalışılır.

Kasabadaki yaşam ile İstanbul'daki Batılı yaşam arasında bir başka ifade ile kendisini Doğu kültürüne çağıran ben'i ile Batı kültürüne çağıran ben'i arasında çatışma yaşayan Züleyha, bir süre sonra millî bilincin uyanması ile kendi benliğine döner. “... birey düşünce yapısını ve yaşam tarzını değiştirdiğinde geçmişinde bıraktığı ‘ben’i ve çevresiyle bir uyumsuzluğa düşer. Bu durumda çoğunlukla, duygusal bir tepki olarak yeni yaşam ve yeni ‘ben/benlik’ yüceltilir ve eskisine karşı nefrete kadar varabilen olumsuz hisleri beslenir. Kapatılan o hayat sayfası, tüm öğeleriyle birlikte reddedilirken ona ait unsurlardan da kaçış başlatılır. Mekân da bu unsurlardan ilkidir.” (Demir, 2011, s. 253). *Eski Hastalık*'ta Züleyha'da ve dayısında somutlaştırılan Batılılaşma düşüncesi, modernleşmenin en temel taşı gibi görülür ve içinde bulunan her türlü sıkıntıdan kurtuluşun reçetesi gibi algılanır. Hâlbuki asıl çözüm için Batı kültürünün ve yaşayış şeklinin örnek alınması yerine, kendi tarihine, kültürüne, geçmişteki başarılarına ve hissiyatına dayanan bir anlayışın benimsenmesi gerekir. Yalnız sınırları iyi belirlenebilen, insana kendi öz değerlerinden kopmadan yaşama imkânı veren bir Batılılaşma kabul edilmelidir. Bu nedenle, Doğu ve Batı'nın iyi sentez edilmesi gerekir. Zihinsel bir değişim ve dönüşüm içinde olan Züleyha'nın kimliğinde yaşanan çatışma, madde-ruh çatışması düzeyinde değerlendirildiğinde millî ruhun, maddeye üstün geldiği sonucuna ulaşılır.

1.2. Aidiyet Sorunu Ekseninde Kasaba-Şehir Çatışması

Kavak Yelleri romanında kasaba ile şehir/İstanbul arasında bireysel düzeyde çatışma yaşayan Doktor Sabri Bey'in yaşam serüveni anlatılır. Sabri Bey, Anadolu'nun ismi verilmeyen bir kasabasında kendini bu kasabaya aitmiş gibi görerek yirmi beş yıl yaşar ancak eşinin ölümünden sonra bir anda kendini kasabaya ait hissetmeyerek asıl memleketi olarak gördüğü İstanbul'a gider. “*Bireyin kendini tanımasında belirleyici rolü olan mekân, toplumsal kimlik kazanımının ve aidiyet olgusunun da kodlarını içerisinde barındırır. Varlığın ön*

koşulu, belirli bir zamanda ve belirli bir mekânda bulunmakla özdeştir. Bireyin bu zamansallığı/tarihselliği ile mekânsallığı onun tarihsel düzlemdeki ‘aidiyet bilinci’ni oluşturan ve ‘kim’liğini inşa sürecini etkileyen bir yapı oluşturur.” (Kanter, 2014, s. 237). Burada ismi verilmeyen kasaba; insan ve aidiyet ilgisini bünyesinde barındırarak başkişinin kendini tanımasında ve kimliğini oluşturmada önemli bir unsur olarak öne çıkar.

Sabri Bey, hizmet için geldiği kasabada Celile Hanım’la evlendikten sonra kasabaya alışma süreci geçirir. Ancak eşinin öldüğü gece, kasabaya aidiyeti ile yabancılaşma duygusu arasında çatışma yaşar. Sabri Bey’in başında esen *kavak yelleri* (KY1, s. 45) olarak tanımladığı ve önceden beri var olan bastırılmış İstanbul’a gitme isteği ve kendini kasabaya ait hissetmeme düşüncesi, Celile Hanım’ın ölümüyle tekrar gün yüzüne çıkar. *“Kırsal yaşamda da kentte de bu aidiyet duygusu, insanları bizden olanlar ile olmayanlar arasındaki ayrımı belirginleştirmektedir.”* (Nacak, 2017, s. 69). Aslında Sabri Bey’in aidiyetini sorgulaması, kasabayı ötekileştirmenin bir başka biçimi şeklinde düşünülmelidir. Ötekileştirme, kasabaya ve kasabalıya dışarıdan bakılarak da gerçekleşen bir durumdur.

Tanzimat’la beraber başlayan ve Cumhuriyetle birlikte İstanbul dışına “Anadolu’ya açılma ve halk için” anlayışı, Sabri Bey’in kişiliğinde uygulamaya geçer. Romanlarını sosyal duyarlılıkla kaleme alan Reşat Nuri de romanlarında öğretmen, doktor ve kaymakam gibi aydınları, bir şekilde Anadolu’nun kasabalarına hizmet için gönderir. Anadolu’ya halkı aydınlatmak için giden pek çok aydın, Anadolu gerçeğiyle karşı karşıya geldiğinde ideallerini ötelemeye başlarken bu durum, Sabri Bey’in varlığında değişime uğrar. Başlangıçta Anadolu’ya faydalı olmak aşkıyla İstanbul’dan yola çıkan yedi idealist genç, bu düşüncelerinden vazgeçerek yolda âdeti bir yaprak misali dökülürken Sabri Bey, hizmet için geldiği kasabada yirmi beş yıl yaşar. Eşinin ölümünden sonra dört buçuk ay kadar kısa süren İstanbul macerasından sonra Sabri Bey’in kalıcı olarak tercih ettiği mekân, yine Anadolu’nun bu kasabası olur. Sabri Bey, bu kasabayı tüm değerleri ve yaşam şekliyle sonuna kadar benimseyerek kendine gerçek anlamda yurt edinir ve kasabayla tek vücut olur.

Celile ile evlendikten sonra kasabaya yabancı olduğunu unutan Sabri Bey’in küllenmiş bu duygusu, Celile’nin ölümüyle beraber nüks eder:

“Doğrudur. Bu kasabanın bana verdiği refahı, Emin Hulûsi ile el ele İstanbul kaldırımlarında, iş aramaya çıktığımız günlerde değil, ondan çok daha evvelki oldukça mesut zamanlarımda, kafamın karamelâ makineleri gibi durmadan hayal ve ümit döktüğü kavak yeli gecelerinde bile düşünememiştim. Fakat sonradan talih değişince ve hele çoluk çocuğa karışınca toprağını sevmiş bir ağaç gibi sere

serpe geliştım; dört bir tarafa dal budak saldım. Ancak şu da var ki yine o gecelerde nerede, nasıl olduğunu tayin edemeyerek gördüğüm bir başkası bir türlü rüyada bir benim kulağıma, ileriki hayatım için, bir başka türlü vait fısıldamıştı ... Evet, ben, bu yabancılık duygusunu hiçbir zaman içimden tamamiyle söküp atamamıştım. Fakat hiçbir zaman da ben, bu şimdiki şiddetine yükseldiğini hatırlamıyorum ve bu, çoktan beri evimizin bir odasında bir gölge ile bir feryattan ibaret kalmış bir kadının ölümünden ileri geliyordu.” (KY1, s. 43-44)

Yaşadığı kasabanın şartlarını başlangıçta benimseyemeyen ve benimsemek de istemeyen Sabri Bey, Celile’yi tanıyıp onunla evlendikten sonra kendisi de farkında olmadan kasabayı severek benimser ve burayı kendine yurt edinir. Celile’nin hayatına girmesiyle beraber kasabanın değerlerini benimseyen başkışı, Celile’nin ölümüyle de kasabaya gelmeden önce kendi sahip olduğu değerlerini hatırlar ve bu değerler arasında bocalayarak çatışma yaşar. Bir gece vakti kasabada gezerken *“men garibem, men mehcurem”* (KY1, s. 42) sözünü tekrar etmeye başlar. Kendini kasabaya ait hissetmeyen Sabri Bey, doğup geldiği yer ile yaşadığı yer arasında aidiyetini sorgular:

“Alaca karanlıkta dar ve dolambaçlı bir sokaktan evime çıkarken bu ‘Men garibem, men mehcurem’ sözü birdenbire ağzımdan çıktı. ... Fakat bu âni uyanıklığa rağmen biraz sonra aynı sözü yine tekrar ettiğimi duyunca, bir yabancıya çıkışır gibi en lâübalı alayımınla kendi kendime çıkıştım: ‘Hayır ola ahhap! Ne oluyoruz? Burası artık senin öz yurdun... bu kasabanın en varlıklı adamlarından biri sensin; bu memleket, seni başına taç etmiştir... Belediye Reisi sana ‘Mebusları Ankara değil de halk seçse sen çoktan ittifak reyî ile mebusumuzdun!’ diyeli daha on dakika olmamıştır. Gerçi karın öldü. Fakat etrafında bunca dostun, üstelik bu toprağın öz muhlis malı olan nur topu gibi bir de çocuğun var.” (KY1, s. 42-43)

Mekândan hareketle iç benini gün yüzüne çıkaran Sabri Bey, iç ben ile dış ben’inin farkına varır ve iç ben’ine birtakım özellikler yükleyerek onun somutlaşmasını sağlar. Ruh hâlini, içindeki gelgitleri, bütün yaşananları, geçmişini zihninden hızlı bir film şeridi gibi kesik kesik geçirerek bir iç hesaplaşma yaşar. Şuuraltını, yaşadığı olaylardan ve günün kalıntısından hareketle gün yüzüne çıkarır.

Sabri Bey’in kendini sorgulaması ve uyanıkken uykuda olma hâli, Freud’un gündüz düşleri ile açıklanır. Freud, gündüz düşlerini, geçişken bir yapıda olan üç zaman dilimi ile izah eder. Gündüz düşleminde, *“Geçmiş, hâl ve gelecek, kopuntusuz uzanıp giden istek ipi üzerinde boncuk taneleri gibi art arda dizilir.”* (Freud, 1979, s. 198). Freud, rüyalar ile insanın uyanık durumda gördüğü rüyaları

yakından izler ve inceler. Yaşanılan her şey, mekânın sınırları ve kuşatıcılığı içinde geleceğe taşınır. Freud’a (1979) göre rüyalar, zihindeki birtakım endişeler sonucu ortaya çıkan ve belirli anlamları içerisinde bulunduran sembollerdir. Bu hâliyle rüyaların; günün kalıntısının, çocukluktan gelen bilinçdışındaki malzemelerin ve bedenin ihtiyaçlarına ilişkin unsurların etkisiyle oluştuğunu ifade eder. Gündelik hayattaki olaylardan ve bedensel ihtiyaçlardan kaynaklanan rüyalar, arkasında derin bir anlam tabakası içermezken çocukluk yaşantısına bağlı olarak oluşan rüyalar, kişiliğin ortaya konmasında oldukça önemli ipuçları içerir. Bastırılarak bilinçdışına itilen çocukluk anı, duygu ve kompleksleri rüyalar aracılığıyla su yüzüne çıkar. Her davranışın nedenini çocukluktaki bir etkene bağlayan Freud, rüyalarda görülen semboller aracılığıyla kişilik çözümlemesi yapmaya çalışır. Bu semboller yalnızca kişilerin bilinçdışına ulaşmak için kullanılmaz. Aynı zamanda edebî eserlerdeki şahısların ve bu eseri ortaya koyan sanatçının bilinçdışının açığa çıkarılmasına da olanak verir. Sanatçı, edebî eser vasıtasıyla kimi zaman anlatı karakterine rüya gördürerek okuru, söz konusu karakterin bilinçdışına sürüklenme yolunu seçer.

Sabri Bey, İstanbul’a gelişiyle beraber kendini, asıl burada boşlukta hissetmeye başlar ve kendini İstanbul’a ait hissetmeyerek burada tutunamayacağını anlar. Otel görevlisi Koço’nun daveti üzerine, onun evine gittiğinde Koço’nu ailesini ve orada bulunan diğer misafirleri, kasabada geride bıraktığı insanlar gibi algılar:

“Beyoğlu’nun fakir bir mahallesindeki bu fakir Rum’un evinde tanıdığım kitapçı Sokrat ve şarkı söyleyen papazla kadın ve kız, benim kasabadaki Karabağlı Yenge, Ablalar, Müftü ve daha birçokları arasında en küçük bir münasebet yoktur. Buna rağmen niçin bu geceyi orada, onlar arasında geçirmiş gibi bir sükûnet hissettiğimi anlayamadım.” (KY1, s. 297)

Sabri Bey’in, bu davette tanıdığı kişilerin yanında kendini huzurlu hissetmesi, onun kasabaya ve kasabadakilere duyduğu özlemin ve kendini kasabaya ait görmesinin bir itirafıdır. Bu durum, *“Modernitenin bunaltıcı havasından özlem dolu bir kaçış olarak değerlendirilir. Adeta sığınılacak, insanın tüm benliği ile kendisini içine koyabileceği bir yaşam alanı olarak görülür.”* (Özensel, 2017, s. 82). Sabri Bey, bunca yıldır hayalini kurduğu İstanbul gerçeği ile yüz yüze gelerek kendini ait hissetmediği kasabanın, aslında asıl yurdu olduğunun bilincine varır. İstanbul’da kaldığı bu süre, onun hizmet için gittiği Anadolu kasabasına bütünüyle alıştığının bilincine varmasını sağlar. İstanbul’da büyük bir boşluğa düşerek burada kendini yabancı hisseder. Kasabalılar tarafından sevilip sayıldığını ve önemsendiğini hatırlayarak kasabaya büyük bir özlem duyar:

“... şehre (İstanbul’a) karşı duyduğum meraksızlıktır; yabancılıktır. Benim asıl toprağım şimdi gitmekte olduğum yerdir ve bunu teslim etmek zamanı artık

gelmiştir. Bundan sonraki hayatımın ne olacağını kendime sormaya lüzum görmüyorum. Bu saatte bildiğim şey ancak orada, akşam üstleri Yeni İstasyon Parkına toplanan insanlar arasında konuşur ve gülerken kendi sesimi tanıyabileceğimdir... Bunu böyle kabul ettikten sonra artık hiçbir mesele, hiçbir kavak yeli tehlikesi kalmamıştır.” (KY1, s. 373-374)

Sabri Bey, İstanbul’da kendi kendini tanıyamaz ve öz benliğine yabancılaşır. Kendi olarak yaşadığı kasabadan İstanbul’a geldiğinde “başkası olma”ya ve “mış” gibi davranmaya çalışır. Bu bağlamda Sabri Bey’in İstanbul’a gitmesi hem içinde yıllarca büyüttüğü özlemin hem de başında esen kavak yellerinin sona ermesi bakımından son derece önemlidir. Sabri Bey’in, asıl ait olduğu yerin İstanbul değil; arkasında bıraktığı kasaba olduğu gerçeğini görmesi hem Sabri Bey’in hem de romanın dönüm noktası niteliğindedir. “...taşra imgesi, kentin yalnızlaştırıcı, yabancılaştırıcı, soğuk, rasyonelleşmiş dünyasına isyanı da simgeleyen bir ütopya olabilmektedir. Taşra, kentin ütopyaya zorlayan boşluğu atmosferinde ideolojik bir değer kazanır sürekli.” (Çelik, 2017, s. 31). Sabri Bey’in, İstanbul’da kaldığı süre içinde kasabadan gelen, hatta çok samimi olmadığı insanlara bile özlemlerle sarılması, onlarla tıpkı kasabanın İstasyon Gazinosundaki gibi sohbet etmesi ve kasaba ağızıyla konuşması, onun gerçek aidiyetinin kasaba olduğunu gösterir.

İstanbul’da, otel odasında yanında taşıdığı iki bavul, Sabri Bey’e “gurbetin ve karasızlığın” iki alameti gibi görünür. Kasabada söylediği “*men garibem, men mehcurem*” (KY1, s. 42) şarkısını bu kez yirmi beş yıl boyunca dönmek istediği İstanbul’da söylemeye başlar. Bu durum, Sabri Bey’in kendi düşünce ve değerleriyle hatta kendi benliğiyle çatışma yaşadığını gösterir: “*Holdeki köşemde kendimi bir istasyonda ne zaman, nereden geleceği ve nereye götüreceği bilinmeyen bir treni bekleyen bir yolcu gibi görmekten kurtulamıyordum.*” (KY1, s. 307). Sabri Bey’in kaldığı otelde bu şekilde düşünerek bir boşluk ve belirsizlik içinde olduğunu ifade ettiği, aslında kendisinin kasabaya ait olduğunu kabullenişinin yine gizli bir itirafıdır.

Karanlık Dünya adlı romanda ise kasaba-şehir çatışması, genç bir hâkim adayı olarak Mazılık kasabasına giden başkışı Ahmet’in, kendini bu kasabaya ait hissetmeyerek büyük bir boşluğa düşmesi ve bunun sonucunda kasabadaki varlığını sorgulayarak kendi varoluş gayesini arayışı ile ortaya konur. Beş yaşında ailesini kaybeden Ahmet, İstanbul’da, teyzesinin ve eniştesinin yanında büyür ve öğrenimini burada tamamlar. Okulu bitirdikten sonra da doğup büyüdüğü bu şehirde avukatlık stajını yapmayı ve yine burada küçük bir avukatlık yazıhanesi açmayı amaçlar. Ancak mezun olduktan sonra Ahmet’in işleri planladığı gibi gitmez. Eniştesine daha fazla yük olmamak için istemeden

de olsa İstanbul'dan ayrılır ve Anadolu'nun bir kasabasına hâkim adayı olarak atanmak zorunda kalır. Amacının kendi doğup büyüdüğü çevrede yaşamak olduğunu söyleyen Ahmet, Mazılık kasabasına gelmek istemeyişini ve bu kasaba ile İstanbul arasında yaşadığı çatışmadan dolayı duyduğu boşluğu şöyle dile getirir:

“...benim bu yerlerde ne işim var? (...) İnsan doğduğu, büyüdüğü, alıştığı muhit içinde bir kıymet ifade eder. Ben burada neyim?.. Sadece bir hiç... Varlığımın bir faydası olmadıktan sonra yokluğumun ne zararı olabilir? Kendi vatanımda bir İngiliz, bir Alman, bir Japon kadar yabancı hissediyorum kendimi... Acaba bir Şikagolu Atlanya'ya gittiği zaman aynı hissi duyar mı? Neden ben bu Mazılık'ta 'Sensiz de, seninle de yaşanmaz' mısraındaki ruh hâleti içindeyim? Bunun mutlaka bir sebebi olmalı?” (KD, s. 12)

Kasaba-şehir çatışması, İstanbul'dan gelen bir gencin, kasabaya uyum sağlayamamasından kaynaklanan bir çatışmadır. Bu çatışmanın yaşanmasında, dünyanın her açıdan ilerliyor olmasına rağmen Mazılık kasabasının içinde bulunduğu cahillik ve geri kalmışlık etkili olur. Başkişiyi yılgınlığa, bedbinliğe düşüren ve yaşamdan tat almamaya iten tek etken, kasabanın hem fiziksel hem de ruhsal yönden karanlığa ve cehalete saplanmış hâlidir. Kasaba insanının gelecekte hiçbir beklentisi olmayan, vurdumduymaz, dünyaya kapılarını kapamış ve kendi kabuğuna çekilmiş hâli, başkişi Ahmet'te görev aşkını hatta yaşama arzusunu tüketir. *“Kendi vatanımda bir İngiliz, bir Alman, bir Japon kadar yabancı hissediyorum kendimi”* diyen başkişi, kasabadaki yalnızlığına işaret ederek İstanbul dışında kalan Anadolu'nun köy ve kasabalarına karşı kendini yabancı hissettiğine vurgu yapar. Bu nedenle kısır bir döngü içinde kasabada yalnızlaşan ve yalnızlaştıkça da kasabaya yabancılaşan başkişi, her fırsatta kasabadaki varlığını sorgulamaya ve buradaki varoluş gayesini aramaya başlayarak yaşadığı çatışmayı pekiştirir. Bütün bunlar, Mazılık kasabasına ilk geldiğinde heyecan ve umut yüklü bu gencin, kasabayla bütünleşememesinden dolayı kasabada yabancı kalmasına ve Mazılık kasabası ile İstanbul arasında yaşadığı çatışmanın içinden çıkılmaz bir hâl almasına neden olur. İçinde gerçekleştirememiş ve yarım kalmış bir İstanbul arzusu olan Ahmet'in, aidiyet sorunu ekseninde yaşadığı kasaba-şehir çatışması ve içinde bulunduğu ruh hâli şöyle ifade edilir:

“Şimdi yalnızlığını daha derinden duyuyordu. Elli haneyi dolduran bir kalabalığın ortasında yalnızdı, yapyalnız. (...) Onu, üstünde yaşadığı toprağa bağlayan tek bağ ormancının zoru ile sarıldığı şu elektrik işi değil miydi? Şimdi bu konuya karşı bile gevşeklik, isteksizlik duyuyordu. (...) İstanbul'a... Avukatlık stajını yaparım... küçük bir yazıhane... Şehir... Şehirde yaşamak... Öleceğim bu

Mazılık'ta. Artık dayanamayacağım. Seneler geçiyor... Boşuna vakit kaybediyorum...” (KD, s. 63)

İstanbul'da doğup büyümüş ve orada okumuş olan Ahmet, zorunlu olarak geldiği Mazılık kasabasında kendi aidiyetini sorgular. Bu kasabaya ait olmama düşüncesi, Ahmet'in kasabada yalnız ve huzursuz olmasına hatta kasabayı karanlıklara boğulmuş hissederek kapalı-dar bir mekân olarak algılamasına neden olur. Bu ruh hâli, Tosun'un (2006, s. 93) ifadesiyle başkışının “*varoluşsal sancılar*” çekmesine yol açar.

1.3. Bireysel ve Mesleki Çatışma

Bir Kadın Düşmanı romanında en dikkat çeken izleklerden biri çatışma izleğidir. Romanda hem bireysel hem de toplumsal düzeyde görülen çatışma, çok yönlü olarak sunulur. Bireysel düzeyde gelişen çatışma, güzellik-çirkinlik ve aşağılık duygusu-narsisizm karşıtlığında kendini gösterir. Bu bağlamda söz konusu çatışma, fiziksel çirkinliği nedeniyle ailesi ve toplum tarafından dışlanarak yalnızlaşan ve dış dünyadan kendini bütünüyle yalıtılmış hissedenen başkışı Homongolos ile güzelliğini ön plana çıkaran ve etrafındaki herkes tarafından beğenilmek arzusunda olan Sâra'nın çatışması şeklinde ortaya çıkar. “*Homongolos ve Sâra kimliğinde şekillenen güzellik-çirkinlik karşıtlığı bir süre sonra restleşmeye dönüşür ve böylece dramatik kriz baş gösterir. Bir yanda dış güzellik sembolü diyebileceğimiz Sâra, öteki yanda 'kayabalığı' kadar çirkin Homongolos Ziya.*” (Asiltürk, 2009, s. 266). Her iki karakterin de içinde bulunduğu bu durumun, hastalık boyutunda olduğu görülür. Homongolos'un, kendini toplumdan soyutlaması şeklinde görülen bu duygu hâli, Sâra'da etrafındaki bütün insanlara kendi güzelliğini fark ettirme çabası olarak tezahür eder. “*Ziya'nın 'aşağılık kompleksi' ile Sâra'nın 'narsisizm'i şiddetli bir biçimde çatışır ve çarpışır.*” (Asiltürk, 2009, s. 344). Kendi dünyasında aşka ve duygusallığa yer olmadığı görülen Sâra, etrafındaki herkesi küçümser ve kendini, herkes tarafından hayran olunacak bir kişi olarak algılar. Bu nedenle söz konusu kasaba, bu iki karakterin yaşamsal eksikliklerinin sorgulandığı bir çatışma meydanı olarak değerlendirilir.

Homongolos ve Sâra'da görülen güzellik algısı, aslında dış dünyanın da fiziksel güzellik algısını ve dolayısıyla çatışmasını ortaya koyar. Toplumun, Homongolos'u fiziksel çirkinliğinden dolayı dışlaması; tüm kasabalının, Sâra'nın güzelliğinden bahsetmesi ve Sâra'yı görmek için yollara düşmesi, dış dünyanın fiziksel güzelliği algılayışını gözler önüne serer. “*Romanda esas olarak Homongolos Ziya'nın fiziki çirkinliği ve bunun arkasında gizlenen ruh güzelliği ile; Sâra'nın yüz güzelliği ve bu güzelliğin gizlediği ruh çirkinliğinin çatışması anlatılmaktadır.*” (Emil, 1984, s. 280). Fiziki güzelliği nedeniyle kasabalıların

yoğun ilgisinden büyük bir haz duyan Sâra, aslında romanda ruhsal çirkinliği ile ön plana çıkan bir karakterdir. Homongolos'un çirkin yüzünün arkasında güzel bir ruhu varken Sâra'nın güzel yüzünün arkasında ise narsist bir rahatsızlığın çirkin ruhu bulunur. Dolayısıyla bu durum hem fiziki/dış güzellik hem de ruhsal/iç güzellik bakımından Homongolos ile Sâra'nın bireysel düzeyde çatışması ile ortaya konur.

Eski Hastalık romanında ise bireysel çatışma, birkaç farklı şekilde kendini gösterir. Buna göre bu çatışma, başkişi Züleyha ile babası Ali Osman Bey arasında evlilik konusunda ve İstanbul ile Silifke kasabası tercihi meselesinde yaşanır. Züleyha İstanbul'a, dayısının yanına gitmek isterken babası, onun Silifke kasabasında kalmasını ister. Bir diğer çatışma ise yine Züleyha ile Yusuf arasında, aşk algısı noktasında yaşanan bireysel çatışmadır.

Züleyha'nın babası Ali Osman, Millî Mücadele yıllarında, Adana'da Fransızlara karşı mücadele eden rütbeli bir askerdir. Millî Mücadele'ye katılmak için Anadolu'ya geçen Ali Osman, kızıyla yeteri kadar ilgilenemez. Bu nedenle Züleyha, İstanbul'da Batılı yaşam tarzını ve düşünce yapısını benimseyen dayısının yanında kalır. Burada Amerikan Kolejinde okuyan Züleyha, dayısının eski bir hariciyecisi olması nedeniyle İstanbul'da çeşitli eğlence ve balolara katılır. İşgal kuvvetlerinin bile saygı duyduğu dayısı Şevki Bey, Züleyha'yı, sahip olduğu modern ve Batılı düşünce yapısından dolayı Anadolu'nun kasabalarına modernizm düşüncesini taşıyacak bir elçi olarak yetiştirir. Asker olarak görev yapan Ali Osman ise savaşta aldığı yaralar neticesinde daha sonraki süreçte hasta düşer. Bu nedenle emekli olmak zorunda kalır ve Silifke kasabasına yerleşir. Ali Osman, Silifke'ye yerleştikten sonra eşini ve kızı Züleyha'yı, bu kasabaya yanına çağırır. Ancak Züleyha, yüksek tahsil yapmak gerekçesiyle Anadolu'nun bu küçük kasabasında kalmak istemez ve tekrar İstanbul'a gitmenin planlarını yapar. Kendi değerlerinden, özünden ve millî bilinçten yoksun olan Züleyha, İstanbul'da Batılı yaşam şeklinin olduğu dayısının yanında kalmak ister.

Ali Osman, Züleyha'ya, “*Sen şimdi, şahsiyetinin teşekkülü devresinde bulunan bir çocuksun Züleyha... Hiç olmazsa birkaç sene o havanın dışında kalmalısın...*” (EH, s. 48) diyerek Anadolu'nun ayrı bir memleket olarak görüldüğü bu dönemde, kızının öyle bir ortamda daha fazla kalmasını istemez. “*Ona göre kızı şahsiyetinin teşekkül devresinde bulunduğu için birkaç sene o ortamdaki uzak kalması gerekir.*” (Hayber, 1993, s. 173). Züleyha'nın koleji bitirmesinin ardından Ali Osman, kızını, dönemin İstanbul havasından özellikle de dayısının muhitinden uzaklaştırmak için onun üniversite okumasına izin vermeyerek yanına çağırır. Bu nedenle Ali Osman ile Züleyha arasında kültürel

anlaşmazlıktan ve İstanbul-kasaba tercihi meselesinden kaynaklanan bir bireysel çatışma yaşanır.

Hasta olan Ali Osman, ölümünden sonra kızını emanet edebilecek biri olarak gördüğü Yusuf adlı gençle evlenmesini ister. Zengin bir derebeyi torunu olan Yusuf, Mersin'in Silifke kasabasında yaşar. Millî Mücadele yıllarında Ali Osman ile omuz omuza aynı cephede savaşmış ve Ali Osman'ın çok sevdiği askeri olmuştur. Züleyha, tüm Anadolu'ya bakışında olduğu gibi bu kasabadaki insanların sevgi ve yaşayışlarını da beğenmez hatta onları küçümser. Bu nedenle Yusuf'la evlenmek istemese de babasının sağlık durumunu düşünerek bu evliliği kabul eder. Düğün hakkındaki düşünceleri de Züleyha'nın, Yusuf'la ve Kayınvalidesi Enise Hanım'la çatışma yaşamasına neden olur. Enise Hanım, geleneklere bağlı, görkemli bir düğün yapmak isterken Yusuf, kasabada yeni yeni başlayan balo tarzında danslı bir eğlence tertip etmek ister. Züleyha ise düğünün her şeklini reddederek yalnızca iki şahit huzurunda, nikâh dairesinde imzaların atılmasını ister. Düşünce boyutunda yaşanan bu bireysel çatışmanın sonunda, evlilik merasimi, Züleyha'nın istediği gibi sessiz sedasız bir şekilde gerçekleştirilir.

Romanda görülen bir başka çatışma ise Züleyha ile Yusuf'un arasında yaşanan "aşk algısı" farklılığıdır. Bu evlilikte Züleyha, Yusuf'un kendisine verdiği temiz, samimi ve gerçek sevgiyi alaya alarak onu görmezden gelir. Yusuf'un kendisine karşı olan duygularını dikkate almadığı gibi kendisi de kalbini ve ruhunu eşine teslim etmeyi basitlik olarak algılar. Yusuf, evliliğe ve Züleyha'ya verdiği önemi her fırsatta ortaya koyarken Züleyha, Yusuf'tan genellikle "*dışarlık delikanlısı*" (EH, s. 100) diye bahsederek onun içtenliğini ve aşkını alaya alır. Evlendikleri gün, bu evliliğin aşk değil; mantık evliliği olduğunu Yusuf'a açıkça söyler. Şimdilerde bir anlam ifade etmeyen "aşk"ın, romanesklerde görüldüğü gibi "*...efsane, cüzam gibi mikrobu ihtiyarlamış bir 'eski hastalık'(tan)*" (EH, s. 128) başka bir şey olmadığını ve eski zamanların gülünç bir hastalığı olduğunu belirtir. Yusuf ile Züleyha'nın, aşk'a ve birbirlerine bakışı noktasında yaşanan bu farklılık, değerler düzeyinde yaşanan bireysel çatışmayı ortaya koyar.

Kuyucaklı Yusuf romanında ise bireysel ve mesleki çatışma, Kaymakam Salâhattin Bey ile ölümünden sonra onun yerine gelen Kaymakam İzzet Bey arasında yaşanır. Kaymakam Salâhattin Bey, görevini sağlıklı bir şekilde yapabilmek için kasaba eşrafı ve halkıyla gereksiz yakınlık kurmaktan kaçınan biridir. Kasaba halkıyla gereğinden fazla samimi olunduğunda onların istekleri ve kişisel çıkarları doğrultusunda hareket etmenin kaçınılmaz son olduğunu düşünerek bu yakınlıktan çekinir. Memleketin içinde bulunduğu savaş ortamında bile kasaba halkını tedirgin etmeden onlara güven telkin eder. Tüm çevresi

Avukat Hulusi Bey’le beraber birkaç avukat arkadaşı ve Ceza Reisi’nden ibarettir. Bu durum, Kaymakam Salâhattin Bey’in işinde tarafsız olmasını sağladığı için Kaymakam Salâhattin Bey, kasaba halkı tarafından sevilir.

Oldukça genç bir kaymakam olan İzzet Bey ise göreve başlar başlamaz ilk iş olarak kasabanın memurlarını ve ileri gelenlerini hükûmet binasına çağırır ve kendileriyle iş birliği yapmak istediğini belirterek onlarla konuşur. Memleketin içinde bulunduğu savaş ortamından bahsederek düşman zırhlılarının, Edremit Körfezi’ne girerek kasabayı bombardıman etmesi ihtimalinden bahseder ve iş birliği içinde olmak istediği asıl grubun, kasaba eşrafı olmasını istediğini belirterek konuşmasını onlara yönelterek gerçekleştirir. Bu sırada yanında bulunan Ceza Reisini, Müftüyü, Kadıyı ve diğer memurları hiçe sayarak onları görmezlikten gelir. Konuşmalarında korkunç bir iticilik ve kendini beğenmişlik hissedilir. İzzet Bey, eşrafla olan yakınlığı ve kasabanın ileri gelen memurlarına olan uzaklığı noktasında kendisinden önce görev yapan Kaymakam Salâhattin Bey ile bireysel ve mesleki bakımdan çatışma yaşar.

Kuyucaklı Yusuf romanında görülen çatışmalardan biri de başkişi Yusuf ile ortaya konan ve köylü-kasabalı, doğallık-yapaylık bağlamında gelişen bireysel ve mekânsal çatışmadır. Kuyucak köyünden gelen Yusuf; saflığı, temizliği, maneviyatı, doğallığı, bozulmamışlığı, hoşgörü ve yardımlaşmayı temsil eder. Ancak Edremit kasabasına giden ve kendini buraya ait hissetmeyen Yusuf, bu kasabada ahlaki bakımdan bozulmuş, maddi gücü ve yapay ilişkileri ön plana çıkarmış, kendi değerlerinden uzaklaşmış, sosyal adaletsizliğe kapı aralayan kasaba bürokrasisine ve insanına karşı mücadele eder. Bu hâliyle “doğallığı” temsil eden Yusuf ile kasabada “yapaylığı” temsil eden ve kadınlarla gayriahlaki ilişki yaşayan Fabrikacı Hilmi Bey, çocuk yaştaki Kübra’ya tecavüz eden ve Ali’yi öldüren Şakir, Hilmi Bey’in ve Şakir’in kirli işlerini yaparak onlara kadın ayarlayan Hacı Etem, para düşkünü Şahinde Hanım ve Kaymakam İzzet Bey gibi yozlaşmış ve insani değerlerden uzaklaşmış kişiler arasında yaşanan çatışma, bireysel düzeyde görülen doğallık-yapaylık çatışmasıdır. Yusuf’un, kasabadan ve kasabanın sorunlarından sıklıkla uzaklaşarak tabiata sığınması ve orada huzur içinde kendini bulması yine bu çatışmanın doğal sonucudur.

Yediçınar Yaylası romanında ise Ömer Ağa ile oğlu Kenan ve diğer aile üyeleri arasında güvensizlikten kaynaklanan bireysel çatışma dikkat çeker. Kasabanın hâkimiyetini ele geçirmek ve ailesinin servetini dilediği gibi harcayabilmek isteyen başkişi Kenan, bu noktada babasının varlığının bir engel teşkil ettiğini düşünür. Alacağı Arap atı için babasının iki yüz altın vermeyeceğini kurgulayarak “*Babam olacak kavat, vermedi mi, konağı yakarım ve de anam kariyla beraber bütün karılarını yatırır keserim... Değirmenleri, bağları*

bahçeleri hep satmaz mıyım hey Çakır'ın Ömer... İki yüz altını bastır bakalım sakallı papaz!.." (YY, s. 186) diye babası hakkında bu şekilde konuşması, Kenan'ın babasına karşı duyduğu kini ve babasıyla yaşadığı çatışmayı ortaya koyar.

Babasının yaşadığı gayriahlaki hayata özenen ve onun gibi olmak isteyen Kenan, bu yolda yine babasının varlığını engel olarak görür. Analığı Güllü ile henüz on bir on iki yaşındayken birlikte olur ve babasının kapatması Benli Nazmiye'den çocukluğundan beri hoşlanır. Babasına karşı ihanetini ortaya koyan bu durum, aynı zamanda babasıyla yaşadığı çatışmayı somutlaştırır. Güllü ve Nazmiye ile birlikte olmak isteyen Kenan, Ömer Ağa'ya karşı içinde kin besler. Hatta *"Bu benim babam, şart olsun, bizim kariya da gönlünü bozar, hiç aman vermez!"* (YY, s. 253) diyerek babasına karşı ihanetini ve aralarındaki çatışmayı dile getirir. Bütün bunlara son noktayı, kasabada güzelliği dilden dile dolaşan Emey'in, babası tarafından elde edileceği düşüncesi koyar. Bu nedenle nefes darlığı çeken babasını fenalaştığı sırada ölüme terk eder ve *"Ömer Efendi gitti gider. Buna böylece Allah rahmet eyleye... Çakır Kâhyaların bunca varlığı variyeti, bunca hükmü fermanı bize kaldı (...) Bundan böyle kimi istersem yaylaya kondururum. Mal benim değil mi..."* (YY, s. 324) diyerek aralarındaki iktidar çatışmasına son verir.

Aganta Burina Burinata adlı romanda ise bireysel çatışma, başkişi Mahmut ile ailesi arasında, denizci olup olmama konusunda yaşanan çatışmadır. Mahmut'un ailesi, ailelerindeki erkeklerin çoğunun denizde ölmesi nedeniyle Mahmut'un denizci olmasını istemez ve onu denizden uzak tutmaya çalışır. Bu nedenle bütün sokakları denize çıkan, yaşadıkları bu kasabada, Mahmut'un denizi görmeyen çıkmaz bir sokakta oynamasını sağlar. Ancak oynadığı bu çıkmaz sokakta yer alan çeşme ve çeşmenin yanındaki yalak, Mahmut'un ilk oyuncak kayığı yaptığı ve deniz tutkusunun ortaya çıktığı yer olur. Bunun yanında Mahmut'un amcasının yapmış olduğu oyuncak kayık, başkişinin denizcilik duygularının iyice depresmesine neden olur. Mahmut'un amcası Davut genellikle denizcilerin gittiği kahvehanede Mahmut'a oyuncak bir tekne yapar. Mahmut bu tekne ile birkaç ay oynar fakat bir gün uyandığında teknenin olmadığını görür. Mahmut yeni bir kayık yaptıрма ümidiyle amcasını arar ancak amcasının, geçirdiği bir deniz kazasında öldüğünü öğrenir. Mahmut'un amcası Davut'un ölmesi, ailenin Mahmut'un denizci olmasına iyiden iyiye karşı çıkmasına ve Mahmut'u denizden uzaklaştırmasına sebep olur.

Bir süre sonra babası Süleyman, Mahmut'u bir zanaat öğrenerek denizden uzak kalmasını sağlamak ve böylece Mahmut'un denizciliğe heves etmesini önlemek için onu, Eskici Kirpi Halil Usta'nın yanına çırak olarak verir. Ancak süreç,

ailenin amaçladığı gibi ilerlemez ve eski bir denizci olan Halil Usta, Mahmut'un ilk denizcilik öğretmeni olur. Mahmut, denizcilikle ilgili pek çok bilgi ve terimi, burada Halil Usta'dan öğrenir. Mahmut'un babası, Halil Usta'nın çocuğa sürekli denizden söz ettiğini öğrenince Mahmut'u oradan alır ve okula vermeye karar verir. Burada aile, Mahmut'un istek ve amaçlarını engelleyici bir etken olarak yer aldığı için Mahmut ile ailesi arasında yaşanan bireysel çatışma gözler önüne serilir.

1.4. Çıkar ve İktidar Çatışması

Rahmet Yolları Kesti romanında çıkar ve iktidar çatışması; Çerçi Süleyman Ağa, Sarıca köyü muhtarı Arif Ağa ve Sarıca köyünün Alevi dedesi Kasım Dede arasında görülür. Bu çatışma, Sungurlu kasabasında önemli olayların yaşanmasına neden olur. Buna göre Sungurlu kasabasının çerçisi Süleyman Ağa; Sarıca köyünden Kasım Dede'nin, yeğenine çerçi dükkânı açacağı haberini alır. Üstelik Kasım Dede'nin, Çerçi Süleyman Ağa'yla alışveriş yapan ve ona çalışan köylüleri, mevcut borçlarını ödeyeceğini söyleyerek henüz dükkânı açmadan ikna ettiğini ve kendi safına çektiğini duyar. Kasabada kendi dışında bir tane daha çerçi dükkânı açılmasını istemeyen Süleyman Ağa, Kasım Dede'nin dükkân açmak için büyük miktarda para biriktirdiğini öğrenir. Dağlardan inerek kasabaya yerleşmiş olan eşkıya Uzun İskender ile bir araya gelerek Kasım Dede'yi soyma planı yapar. Bu durum, Çerçi Süleyman Ağa ile Kasım Dede arasındaki çıkar ve iktidar çatışmasını ortaya koyar.

Öte yandan Sarıca köyünün muhtarı Arif Ağa da Kasım Dede'nin köylülerce çok sevilmesinden ve kuvvetli bir nüfuza sahip olmasından rahatsızlık duyar. Kasım Dede'nin çerçi dükkânı açmak için köylülerle kurduğu ilişkinin, halk üzerindeki gücünü daha da artıracaklarını düşündükçe onu alt etmenin yolunu arar. Hatta eşkıya Uzun İskender'e bu işi çözmesi durumunda on dört yaşındaki kızı Gülbeniz'i seve seve vereceğini, “*Aman şu Dede'ye bir oyun! (...) Amanı bilir misin Uzun oğlum, Dede'yi hakladın mı kız senin malın. Tepe tepe kullan... Ve de benim senden başka kimim var? Kız da senin, malım mülküm de senin. Biz bu Dede'ye, salt Dede iken bu topraklarda güç yetiremez olduk. Bir de köyleri çerçi defterine geçirirse, yandı millet!*” (RYK, s. 115) diyerek ifade eder.

Aynı şekilde Kasım Dede de Arif Ağa'nın muhtarlığını istememekte ve zenginliğinden rahatsızlık duymaktadır. “*Bunlar birbirinin can düşmanları... Bunlar düşman ki (...) İkisi de karşılıklı: 'Aman şunun bir ilmeği elime geçse de boğazını, Allah sayesinde sıkıversem,' demekteler (...) Dede'nin çerçi dükkânı açmasını Arif papasının gözü götürmemekte, Arif'in muhtarlığı bırakmaması Dede rezilinin canını sıkmakta...*” (RYK, s. 113-114). Bu nedenle yalnızca Arif Ağa cephesinde değil, Kasım Dede cephesinden de gelen bir çıkar ve iktidar

çatışması söz konusudur. Eşkıya Uzun İskender'in hem Arif Ağa hem de Kasım Dede cephesindeymiş gibi yer alması, meselenin en ilginç noktalarından biridir. Arif Ağa da Kasım Dede de birbirinden habersiz Uzun İskender'i kendi yanında görerek birbirinin aleyhinde plan yapar. Bu bağlamda Kasım Dede, Sungurlu kasabasının Belediye Kahvehanesi'nde Arif Ağa ile Uzun İskender'in kavgasından mutlu olur. Uzun İskender'in, Arif Ağa'nın kızını isteme meselesinde kızın gönlünün Uzun İskender'de olduğunu belirterek uzun İskender'i destekler. Gönlü olan kızı kaçırmakta hiçbir beis görmediğini ifade eder. Böylece kızı kaçırılan Arif Ağa'nın da bu durumu gururuna yediremeyerek utancından muhtarlığı bırakacağını düşünür. Öte yandan iki tarafın da planı kendi çıkarına uyan İskender Ağa bu durumu keyifli bir şekilde şöyle ifade eder:

“Ulan bunlar nasıl bir adamlar bunlar, eşşek gibi bir herifler... Biri ötekinin kızını peşkeş çekmede, öteki de bunun parasını yağmalatmak sevdasında (...) Arif Ağa: ‘Korkma, parayı al götür, köyden şahit-ıspat ararsa bizden bir kul bulamaz. Köylü bu Dede’den işte bu kadar yüz döndürdü,’ demekte... Dede’ye geldin mi, o da: ‘Kızın gönlü olduktan sonra hiç günah sayılmaz. Lâkin kız kısmı gönlünün olduğunu pek bilmediğinden sürür çıkarırsın. Kızı götürülmüş herif de artık şuncacık namusu varsa muhtarlığı bir ehline bırakır,’ demekte...” (RYK, s. 117)

Çerçi Süleyman Ağa, Arif Ağa ve Kasım Dede üçgeninde yaşanan ve kasabalı üzerinde maddi çıkar sağlama ve söz sahibi olma esasına dayanan bu durum, iktidar çatışmasını ortaya koyar.

Yediçınar Yaylası romanında ise çok boyutlu olarak ele alınan çıkar ve iktidar çatışması, kasabanın iki önemli eşrafı olan Çakır Kâhyaların Mültezim Halil Efendi ile Âyan Dilâver Paşa arasında öteden beri gelen mali ve idari bakımdan ve şan-şöhret bakımından yaşanır. Dilâver Ağa'nın, düzmece bir ferman ile kendini soylu bir geçmişe dayandırması, Çakır Kâhyaların Halil Efendi'nin de kendine soylu bir geçmiş bulma arayışına girmesine ve var olan çatışmanın daha da alevlenmesine neden olur.

Dilâver Ağa, kasabanın kadısı Kambur Kadı'nın desteğiyle kendine düzmece bir ferman hazırlatarak kendi soyunu voyvodalığa dayandırır; böylece soylu bir aileden geldiğini ortaya koyar. Bu ferman ile Dilâver Ağa'nın kasabada itibar kazanmasından rahatsızlık duyan Mültezim Halil Efendi, Dilâver Ağa'nın sahte bir fermanla bile olsa kasabada yükselişi karşısında ezilmişlik duygusuna kapılır ve bu durum, aralarındaki çatışmayı daha da derinleştiren bir hâl alır. Bu nedenle Halil Efendi, bir an önce kendine soylu bir geçmiş bulma çabası içine girer.

Bunun yanında Dilâver Ağa, Kırım Savaşı yıllarında kasabadan oluşturduğu birlik ile Osmanlının Silistre Kalesi'ne sözde yardıma gider. Savaşa katılmayan

ancak kendini Osmanlı askerine yardım etmiş gibi gösteren Dilâver Ağa, bu sözde davranışıyla Padişah'ın takdirini kazanır. Yine Kambur Kadı'nın girişimiyle bu yardıma memnun kalan Padişah tarafından Dilâver Ağa'ya, "Başıbozuk Paşa" ünvanı ile Merzifon'da büyük bir çiftlik verilir. Dilâver Ağa'nın, Padişah karşısında da itibar görmesi ve kasabada yükselişi, Dilâver Ağa ile Halil Efendi arasındaki çatışmayı pekiştirir. Maddi çıkar sağlama ve şöhrat kazanma için yapılan bu çatışma, gayriahlaki girişimlerde bulunan Dilâver Ağa'nın ve Halil Efendi'nin bireysel ve ahlaki bakımdan yozlaşmasına neden olur.

Zeliş romanında ise çıkar çatışması, bireysel düzeyde yaşanan aşk ve menfaat/chıkar ilişkisine dayanan çatışmadır. Aslında bu çatışmanın özünde, madde-ruh çatışması yatmaktadır. *Zeliş*'in sevdasına karşı Recep ve Bekir'in maddi çıkarlarının çatıştığı görülür. Bu çatışma, birbirlerini seven *Zeliş* ve Cemal ile bu sevgiye karşı duran başta *Zeliş*'in babası Recep, *Zeliş*'le evlenmek isteyen Bekir ve *Zeliş*'ten hoşlandığı için Cemal'e karşı duran Yaşar arasında yaşanır. Çatışmanın merkezinde romanın başkişisi *Zeliş* yer alır. *Zeliş* hem Cemal'le evlenmesini istemeyen ailesine karşı hem de babasına baskı yaparak kendisiyle zorla evlenmek isteyen Bekir'e karşı mücadele eder.

Geçim sıkıntısı çeken Recep'e borç para vererek onun üzerinde baskı ve hâkimiyet kurmak isteyen böylece borcu karşılığında kızı *Zeliş*'le evliliği garanti altına almaya çalışan Bekir ile *Zeliş* ve Cemal arasında çatışma yaşanır. Aslında bu çatışma, Bekir cephesinde yine bir çıkar çatışmasıdır. Çünkü Bekir aslında *Zeliş*'e âşık değildir; evlilik yaşı geçmek üzere olduğu için artık biriyle evlenmesi gerektiğini düşünmesi ve gözüne kestirdiği ilk kız tarafından istenmemeyi kendine yedirememesi, Bekir'in *Zeliş* başta olmak üzere Cemal'e ve hatta *Zeliş*'in gönlünü yapamadığını düşündüğü Recep'e karşı da bir çatışma yaşamasına neden olur.

Recep, Bekir'den aldığı borca karşılık kızı *Zeliş*'i, Bekir'le evlendirmeye mecbur kalır. Ancak kızının, komşu tarlanın oğlu Cemal'e sevdalandığını öğrenmesi üzerine *Zeliş* ve Cemal ile çatışma yaşar. Bu çatışma yine bir menfaat çatışmasına dayanır. Recep, kızı *Zeliş* ile girdiği çatışmada Bekir ve Yaşar ile iş birliği yaparak borcu karşısında verdiği söze karşılık kızının kaçırılmasına göz yumar. Babanın, kendi çıkarı için kızının duygularını ve varlığını hiçe saydığı görülür. *Zeliş*, kendinden emin ve sevdiği genç için her şeyi göze alan güçlü duruşu sayesinde kendilerine dayatılan yaşam biçimine karşı durur. Evliliğini, kendi seçtiği ve sevdiği kişiyle gerçekleştirmeyi isteyen *Zeliş*, aşkını; ailesi, çevresi ve kasaba halkına karşı tüm cesaretiyle bir başına savunur. Böylece bu çatışmanın sonunda *Zeliş* ve Cemal evlenerek verdikleri mücadeleden galip ayrılır.

Karanlık Dünya romanında ise çıkar çatışması, kasabanın mevcut Belediye Başkanı Hacı Yakub Efendi ile gelecek seçimlerde belediye başkanlığı seçimlerine adaylığını koyacak olan Yanyalı Hasan Efendi arasındaki belediye başkanlığı yarışı biçiminde görülür. Bu bağlamda Yanyalı Hasan Efendi'nin, Hacı Yakub Efendi hakkında “*Ah beyefendi, siz o Hacı Yakub denilen iblisi bilmezsiniz. Ne habis, ne melun heriftir o...*” (KD, s. 36) demesi, aralarındaki çıkar çatışmasını ortaya koyar.

2. TOPLUMSAL BAĞLAMDA ELE ALINAN ÇATIŞMA

2.1. Mektep-Medrese Çatışması

Çatışmanın pek çok farklı şekilde ortaya çıktığı *Yeşil Gece* romanı, Birol Emil'in ifadesiyle aslında “*bir fikir mücadelesinin romanıdır.*” (Emil, 1984, s. 313). *Yeşil Gece* romanında görülen mektep-medrese çatışmasının altında dinî eğitim ile laik tarzda yapılan eğitim arasındaki çatışma yatar. Yoksulluk ve cahillik içinde olan halkı ve dinî inançları kendileri için kalkan olarak kullanan gericilere, çıkarıcı ulema ve müderrislere karşı mektepler, oldukça önemli bir yere sahip kurumlardır. Bu kurumlar aracılığı ile bilim ışığında hem yeni nesillerin hem de halkın aydınlatılması amaçlanır.

Mektep ve medresenin, Türk eğitim sisteminde ikiliğe neden olduğu bilinmektedir. Bu, yalnızca bilimsel bilginin sunulduğu yönüyle değil; aynı zamanda sarıklı ve fesli ayrımı yönüyle de çatışmayı körükler. Sarık ve fes çatışması, aynı coğrafyayı paylaşan ve aynı değerlere sahip olan küçük çocuklar arasında bile düşmanlığa neden olur. İlkokul öğrenimini bile tamamlamadan medreselere gönderilen ve başına sarık sarılan çocuklar, “*ayrı bir bayrağın altına geçmiş gibi olurlar ve eski arkadaşlarıyla aralarına bir yabancılik girerdi. Sarıklılarla sarıksızlar arasındaki bu yabancılik gitgide artar, onları bir daha anlaşmalarına ve birbirlerini sevmelerine imkân olmayan iki düşman fırkaya ayırırdı.*” (YG, s. 19). Tekke, zaviye ve medreseler, eğitim sisteminde çift başlılığa neden olurken bu kurumların aynı zamanda toplum içinde, aynı ortamda yaşayan bireyler arasında ayrışmaya neden olduğu görülür.

Romanda, medreselerin insanlara yalnızca belirli kalıplardaki dinî bilgileri sunması ve sosyal yaşamın gerçeklerini ve ihtiyaçlarını içeren pozitif bilimlere yüz çevirmesi, medrese ile cehaleti aynı düzleme taşır. Ayrıca medreselerin, “*...idadi yanında yedi kat zemzemle yıkanmış gibi pak ve mutahhar olduğu*” (YG, s. 202) şeklindeki söylemler, medrese ve mektep çatışmasının ateşlenmesine neden olur. Medreselere ve mübarek olarak değerlendirilen medrese öğrencilerine önem atfedilirken idadi mektepleri ve öğrencileri aşağılanır. Bu

durum, aynı coğrafya içinde yaşayan tek milletin parçalanması ve genç nesillerin küçük yaştan itibaren birbirine düşman gösterilerek bölünmesini amaçlayan sistemli çalışmalardır.

Yeşil Gece romanında medrese ve müderrisleri, dünyayı gölgesi altına alacak kurumlar ve yeşil sancak gönüllüleri olarak algılayan Ali Şahin, daha sonraki süreçte medresedeki hocaların söylemleri ile tutum ve davranışları karşısında hayal kırıklığına uğrar. Burada bulunan çoğu insanın medreseye geliş amacının yalnızca kendilerini idame ettirecek bir zanaat öğrenmek olduğunun farkına varır ve Müslümanlığın akıbeti hakkında karamsarlığa düşer. Bu durum romanda şöyle ifade edilir:

“Yeşil ordunun kumandanları hükmünde gördüğü müderrisler... Bu adamların ağzından bir hak ve hakikat sözü işitebilmek için ne ateşler içinde çırpınıp uğraşmıştı... Onlar da dini ve ilmi, menfaatlerine alet etmiş kimselerdi. Onlar da softalar gibi amansız bir ekmek kavgasına tutuşuyorlar, durmadan birbirlerini yiyorlardı. Aralarında birbirlerinin namusuna, canına kast edercesine rekabetler vardı.” (YG, s. 31)

Ali Şahin’in başlangıçta medresede geçirdiği buhranlı yıllar, onun daha sonra Sarıova kasabasında softalara karşı verdiği bireysel mücadelenin hazırlığı niteliğindedir. Ali Şahin medreselere, softalığa ve softalara bakışını şu sözlerle ortaya koyar:

“Medreselerin yeşil gecesi yalnız kendi içlerini karanlığa boğmakla kalmamış; memleketin her yanına yayılmış, her köşesini kaplamış. Zaten bunun başka türlü olmasına da imkân yoktu. Akıllara, vicdanlara şimdiye kadar hep bu medreseden yetişenler rehberlik ediyorlardı. Bu adamlar, memlekete karanlıktan gayri ne götürebilirlerdi ki? ... Evet, zavallı memleket, asırlardan beri yeşil bir gece içinde yaşıyordu. Halk, dünyayı hep bu karanlığın arasında görüyordu. Anadolu’da fikirlerin geri, insanların sefil kalması, işlerin fena gitmesi hep bu yüzdendi.” (YG, s. 43)

Ali Şahin, yozlaşmış ve bağınaz düşüncelere sahip softaların, halkın bilinçlendirilmesi ve eğitilmesi noktasında büyük bir engel teşkil ettiğini belirtir. Dinî duyguları ve hassasiyetleri, kendi çıkarlarına alet ederek halkı, farklı bir düzleme çeken ve bütün bunları İslam dinine dayandırarak yapan softaların, Anadolu halkının değişim ve gelişiminin önünde büyük ve güçlü bir set olduğu gerçeğine vurgu yapar. Medreseden yetişen insanların rehberliğinde halkın aldatılmasına, dinî duyguların istismar edilmesine ve insanların âdeta hipnotize edilmiş gibi akıllarını kullanmayarak sömürülmesine dikkat çeker. Böylece toplumda, kendi aklını kullanmayan ve hep başkalarının kendisini

yönlendirmesini bekleyen cahil insan silsilesinin olduğu gözler önüne serilir. Bu bağlamda Sarıova kasabasına gelen Ali Şahin'in ilk hedefi, medreselere karşı Emir Dede Mektebini güçlendirmek ve memleketi karanlığa boğacağını düşündüğü softalara karşı ülkesini aydınlatacağına inandığı bilinçli, başarılı ve laikliği benimsemiş gençler yetiştirmektir. Ali Şahin bu amacını şöyle ifade eder:

“Talebeye gelince, bu üç yüz çocuk içinden her yıl istediğim gibi on tane çıkarabilsem; sekiz on yıl içinde, hak ve hakikatin kuvvetiyle, Sarıova’da şöyle böyle ses çıkaracak, Müderris Zühtü Efendi’nin yıldızını az çok karartacak bir nesil yetiştiririm.” (YG, s.71)

Yeşil Gece romanında kasaba halkının yaşamlarının tekke ve türbelerle bütünleşmiş olduğu, kasaba mektebinin adından da anlaşılır. Ali Şahin'in öğretmenlik yaptığı laik tarzda eğitim veren mektebin adının “Emir Dede Mektebi” olması, kasabalının türbelere olan bağının ve onları manevi koruyucuları olarak algılayışının bir göstergesidir. Romanda bu mektebin adının türbe adı gibi verilmesi, Sarıova kasabasında büyük bir düşünce inkılabı yapma arzusunda olan Ali Şahin'in işinin zorluğuna ve vereceği mücadelenin büyüklüğüne dikkat çekmek içindir. Bu bağlamda da Ali Şahin'in hedef kitlesi öncelikle geleceği inşa edecek olan genç nesillerdir.

Kasabada Hafız Eyüp Hoca ve Müderris Zühtü Bey, mektep-medrese çatışmasında Ali Şahin'in karşında bulunan ve softalığı savunan güçler olarak görülür. Eyüp Hoca, kasabada yaşanan bütün sorunlarda ön planda olmayıp sahnenin gerisinde olan ancak tüm olup bitenleri planlayan ve yönlendiren gizli güç konumundadır. Dolayısıyla Eyüp Hoca'nın, dini ve softaları, kendi çıkarları için kullanan, halkın aydınlanmaması ve ülkenin ilerlememesi için uğraşan son derece zeki biri olduğu görülür. Kasabada insanlar arasında gizlice sorun çıkaran bu kişi, daha sonra halkın nazarında kendini, bu sorunları çözen kişi olarak gösterir.

2.2. Eski-Yeni Çatışması

Bir Kadın Düşmanı romanında kasabada öne çıkan çatışma, kasabanın yaşlıları ile gençleri arasında sıkça görülen eski-yeni çatışmasıdır. Bu çatışma romanda, *“Her yerde olduğu gibi burada da mütemadi bir eski hayat-yeni hayat mücadelesi var. Yaşlılarla gençler mütemadiyen çarpışıyorlar.”* (BKD, s. 97) şeklinde dile getirilir. Eski-yeni çatışması romanda Sâra'nın dayısının kızı Vesime'nin düğün töreni aracılığı ile ortaya konur. Sâra'nın dayısı ve yengesi, toplumsal düzeydeki bu çatışmadan kimsenin zarar görmemesi için düğün törenini, her iki tarafı da memnun edecek şekilde düzenler. Bu bağlamda Sâra'nın anlatımıyla kasabada gündüz yapılan düğün töreni, kasabanın yaşlılarının ve

yerlilerinin bir araya geldiği alaturka bir tören olarak değerlendirilir. Sâra'nın birinci perde diye tanımladığı gündüz töreninde Vesime, eski zaman gelinleri gibi duvaklar ve teller takar. Törendeki gençler bile kapalı kıyafetler giyerek başörtüler takar. Gençlerin eski zaman komedyası gibi gördükleri bu gündüz düğününde dualar edilir, şerbetler içilir. Sâra, gül suyunun bile döküldüğü bu düğün törenini, etrafı saran ruhani havadan dolayı bir cenaze törenine benzetir.

Düğünün ikinci perdesi olarak adlandırılan akşam töreni ise yaşlıların evlerine dağılması ile başlar. Bu noktada düğün, bütünüyle alafranga bir seyir izler. Yaşlıların düğünden ayrılmasıyla sahne, sabaha kadar çılgınca eğlenecek olan gençlere kalır. Akşam töreninde yapılan bu değişim romanda, *“Dekor, tamamiyle değişmiş, gündüz gülsuyu ve amber kokuları içinde kanat çırpın meleklerin havası şimdi cazbant fırtınasıyla altüst oluyordu.”* (BKD, s. 105-106) şeklinde ifade edilir. Kasabadaki düğün töreninde yaşanan bu çatışma, kuşaklar arası çatışmanın bir göstergesi olarak yer alır.

Bir Kadın Düşmanı romanında görülen eski-yeni çatışmasının temelinde bir kültürel çözülme gerçeği yatmaktadır. Kültürel çözülme, toplumu bir arada tutan değerlerin değişimi ve bu değişim sonucunda toplumda oluşan yaraların ve problemlerin normalleşmesi sürecidir. *“İnsan, kendi kültür değerlerine ‘günübirlik endişeler’ ve ‘moda eğilimler’ nedeniyle yabancılaştığında, varoluş kaynakları için potansiyel bir tehdit mekanizmasına dönüşmektedir.”* (Korkmaz, 2004, s. 50). Kasabadaki düğün, kültürel çözülmenin yansıması olarak romanda yerini alır. Genç kuşağın düğün anlayışı ile bir önceki kuşağın düğün anlayışlarının, birbirinden tamamıyla farklı bir etkinlik gibi sunulması, kültürel çözülme gözler önüne serer. Ayrıca köşkün bahçesinde sabahlara kadar süren *“Mütemadiyen oyun, şaka, delilik, müzik ve dans(lı)”* (BKD, s. 34) parti ve eğlenceler, köşkün bir önceki kuşak ile bir sonraki kuşağın yaşam ve eğlencesini ortaya koyması ve kültürel çözülme somutlaması bakımından önemlidir.

Yeşil Gece romanında ise öne çıkan eski-yeni çatışması ile eski toplumsal düzenin ilkelliği üzerinde durulur. Sarıova kasabasında hayatın hemen her alanında görülen eski-yeni çatışması, sosyal yaşamda olduğu gibi eğitim alanında da geleneksel öğretmenler ile yenilikçi öğretmenlerin çatışması şeklinde kendini gösterir. *“Romanda belli bir fikrin savunulması, karşı fikirleri de beraberinde getirmiş ve eser; fikirlerin çatışması üzerine kurulmuştur.”* (Hayber, 1993, s. 321). Bu nedenle romanda eski-yeni çatışması, Cumhuriyet'in ilke ve inkılaplarına bağlı, yenilikçi bir öğretmen olan Ali Şahin ve birkaç arkadaşı ile softalar arasında yaşanan çatışma olarak öne çıkar.

Sosyal yapısı itibarıyla Sarıova kasabası, inkılabı savunan yenilik taraftarları ve dini ön plana çıkarmak isteyen eskiler olmak üzere ikiye ayrılır. Burada dikkat

çeken yeniliği ve inkılabı savunanların önderliğini, kasabanın Müderrisi Zühtü Efendi'nin yapmasıdır. Bu grupta kasabada hükûmeti ve fırkayı temsil eden mutasarrıf, belediye reisi, hükûmet memurları, jandarma, polis, belli başlı müderrisler, şeyhler, muallimler, önemli tüccarlar ve esnaflar yer alır. Eskileri savunan grupta ise yenileri dinsizlikle suçlayan ve 31 Mart Olayı'ndan sonra üzerlerindeki ruhsal baskı nedeniyle çok fazla muhalif olarak görünmeyen ancak sayıca çok fazla olan taraftar bulunur.

Yeniliğin dikkat çeken en önemli savunucusu Müderris Zühtü Efendi, haftada iki defa çıkan Sarıova gazetesinde gündeme damgasını vuran bir başmakale kaleme alır. Bu makaleye göre *“Müderris Efendi, medreseleri eski hâline bırakmak isteyenleri din, devlet ve millet hainliğiyle itham ediyor, buralara yalnız ulûm-ı cedide sokulmasını kâfi görmüyor, maarif mektepleri teşkilatının hemen hemen aynen medreselerde tatbikini müdafaa ediyordu.”* (YG, s. 66). Kasabanın Emir Dede Başmuallimi Ali Şahin'e göre Müderris Zühtü Bey'in medreselerin ıslahına ilişkin düşünceleri son derece tehlikelidir. Aslında bu durum, yeniliği savunuyormuş gibi görünen Müderris Zühtü Efendi'nin üstü kapalı olarak eskileri dolayısıyla softalığı savunması ve desteklemesi anlamına gelmektedir. Müderris Zühtü Efendi'nin, yanına hükûmeti temsil eden kişileri de alarak kendini yenilikçi göstermeye çalışması, amacını güzel planladığının ve sergilediği kasaba kurnazlığının bir göstergesidir. Bu oyunu Başmuallim Ali Şahin şöyle ifade eder:

“Bu yenilik eskilik kavgası bir nevi danışıklı dövüş. Medreseyi ıslah demek eski şekliyle yaşamasına imkân kalmayan sofrayı kuvvetlendirmek, daha yeni aletlerle silahlandırmak demek değil midir? Ben ‘Sarıova’da softalığı Bilfiil işbaşına gelmiş görüyorum... Korkum şu ki Sarıova’nın büyük küçük bütün memurları, bütün nüfuzlu, kuvvetli ve münevver adamları yeniliği ve milliyeti hep böyle anlıyorlar. Hepsi Müderris Zühtü Efendi’nin emeline körükörüne alet olan oyuncaklardır. Hakikaten kasabayı idare eden odur; softalıktır...” (YG, s. 67-68)

Aslında yenilik taraftarı gibi görünen Müderris Zühtü Efendi'nin bu konudaki çalışması; eskiyi desteklemek, güçlendirmek ve eskinin yanında olduğunu göstermek için açık açık yapılan bir *softalık* faaliyetidir. Ancak aklını kullanmayan ve kendisine sunulan her şeyi koşulsuz kabul eden halk, gözler önünde olup biten bu gerçeğin farkında bile değildir. Hatta bu durum yalnızca halk tarafından değil, yeniliği savunduğunu düşünen ve durumu yanlış değerlendiren aydınlar tarafından da fark edilmez. Bu aydınların, tüm olayların ortasında figüran olmaktan öteye geçemediği görülür. Sosyal yönü ağır basan *Yeşil Gece* romanındaki bu hâl, aslında Anadolu'nun diğer kasabalarındaki söz

konusu durumu da gözler önüne serer. Ali Şahin, Sarıova kasabasına softaların ve gericilerin hükmettiğine ve geleneksel öğretmenler ile yenilikçi öğretmenlerin arasındaki çatışmaya dikkat çeker ve bu durumu, maarif mektebinde yaşadığı bir olayla şöyle ifade eder:

“Anadili derslerimizi programa ‘Türkçe’ diye yazdığım için maarif müdürü az kaldı beni mektepten kapı dışarı ediyordu. Bu memlekette en yüksek maarif memuru dilimizin adını söyletmez, ‘Lisan-ı Osmani’ yerine ‘Türkçe’ dememizi bir cinayet sayarsa o memleketi idare eden hükûmete milliyetperver denir mi? Bunun içindir ki ben, aciz ve bunak eski softaları bu yenilerden daha tehlikesiz buluyorum. Eskilikten çökmek üzere olan medreseyi destekler, payandalarla tamir edersek onu daha senelerce başımıza bela ederiz.” (YG, s. 67-68)

Yeniliği savunduğunu söyleyen ve kasabada hükûmetin temsilciliğini yapan Maarif Müdürünün, *“Lisan-ı Osmani yerine Türkçe denmesini bir cinayet olarak sayması,”* içinde bulunduğu çelişkiyi ve asıl amacının eskiyi desteklemek olduğu gerçeğini ortaya koyar. Bu hâliyle kasabada aslında yeniliği destekliyormuş gibi görünen kişilerin de asıl amacının, eskiyi desteklemek ve onu geliştirmek düşüncesine sahip olduğu sonucuna ulaşılır. Yaşanan bütün bu gelişmeler, her ne kadar eski-yeni çatışması gibi görünse de pek çok şeyin bir oyun ve anlaşımdan ibaret olduğu görülür. Hatta *“...eski softaların bu yeniler kadar tehlikeli olmadığı”* (Hayber, 1993, s. 328) bu ortamda, medreselerin iyileştirilmesi ve maarif mektepleri seviyesine getirilmesi, medreselerin uzun yıllar daha bu milletin aydınlanmasının ve ülkenin gelişmesinin önünde bir engel olmasından öteye geçmeyecektir.

Eski-yeni çatışmasının somut bir şekilde görüldüğü diğer bir roman da *Vurun Kahpeye*’dir. *Vurun Kahpeye* adlı romanda eski-yeni çatışması, kendini eğitim alanında gösterir. Bu çatışma hem geleneksel öğretmenler ile Cumhuriyet’in değerlerine bağlı laikliği benimsemiş öğretmenler hem de eski tarz eğitim ile yeni tarz eğitim sistemi arasında yaşanır. Aslında bu çatışma, eski düzen ile yeni düzen taraftarları arasında yaşanan çatışma şeklinde de ifade edilir. Ayrıca romanda sunulan Maarif ve okul binalarının eski ve bakımsız hâli, eski eğitim sisteminin bilimsel bilgidan uzak ve çağın ihtiyaçlarına cevap vermede yetersiz oluşunu somutlar. Bunun yanı sıra okulda öğrencilerin maddi durumuna göre sınıflandırılması, imkân eşitsizliğinden ortaya çıkan sınıfsal çatışmayı da ortaya koyar.

Kasabada Maarif Müdürü’nün kötü işlerine alet olan ve öğrencilere geleneksel eğitim veren Hatice Hanım adındaki öğretmen; kasabaya yeni gelen, Cumhuriyet’in değerlerini yansıtan eğitim sistemiyle yenilikçi bir öğretmen olan

ve millî bilinci uyandırmaya çalışan Aliye'yi kıskanır. Ona karşı içten içe öfke duyar, Hatice Öğretmen'in bu durumu romanda şöyle ifade edilir:

“... Maarif Müdürü'nün şüpheli işlerine alet olan ikinci muallime Hatice Hanım'ın rastıklı (boyalı) kaşları, elinden düşmeyen sigarasından sapsarı olan kınalı elleri, sonra bu kadının kendisine eski saraylarda yeni bir gözdeye karşı ihtiyar ve günü geçmiş gözdelelerin mübalağalı tabasbuslarıyla (yaltaklanmalarıyla) karışık gayzları (öfkeleri)...” (VK, s. 29)

Hatice Öğretmen, Aliye Öğretmen'in giyimi ve güzelliği karşısında kendini ikinci plana atılmış bir kadın olarak görür. Maarif Müdürü'nün isteklerine boyun eğen Hatice Öğretmen, Aliye'nin gerek Maarif Müdürü'ne gerek eşrafa karşı güçlü ve dik duruşu karşısında şaşırır. Kendisi Maarif Müdürü'nün, eşrafın hatta okul sıralarındaki eşraf çocuklarının oyuncağı olurken Aliye'nin bu kendinden emin idealist duruşu karşısında öfkelenir. Hatice Öğretmen ayrıca sınıflarda eski usul ders verir, elinde sopayla derse girer ve öğrencilere küfürlü konuşur. Bu hâliyle bir öğretmene ve meslek ahlakına yakışmayacak davranışlarda bulunur. Hatice Öğretmen'in bu hâli şöyle dile getirilir:

“Muallime Hatice Hanım ... ders saatinde ekseri sigarasını yakar, sakızını çiğner, önlerine yazı meşki (yazı örneği) diye attığı ezeli bir besmele, herhangi başını kaldıracak olursa ‘Seni kör olasınca piç!’ diye üstüne saldırırdı.” (VK, s. 30)

Sınıfta esnaf çocukları ve eşraf çocukları arasında da ayırım yapan Hatice Öğretmen, derste uygun olmayan davranışlar sergileyerek öğrencilere yalnızca dinî bilgiler ezberletir. Eşraf çocuklarıyla avluda karşılıklı sigara içerek onların evlerinde olup biten şeylerin dedikodusunu yapar. Olumsuz bir öğretmen olarak sunulan Hatice Öğretmen, bu hâliyle eğitim sistemindeki eksiklikleri simgeler. Ayrıca Hatice Öğretmen, mektebi ziyarete gelen Kuvayımillîye Komutanı Tosun Bey'e kendinin eski usul eğitim anlayışını övgüyle anlatırken Aliye'nin, yüzünün peçesiz gezmesinden ve eğitim anlayışının kötülüğünden bahseder:

“—Efendim, benim sınıfımda her çocuk namaz surelerini bilir. Hiç olmazsa Amme cüzünü sonuna kadar ezberler. Yeni hanımlar hep dinsizlik, milliyetsizlik öğretiyorlar. Ben dokuz yaşında kızların bile yüzlerini siyah peçelerle kapadım. Hâlbuki İstanbul'dan yeni gelenler kendi yüzleri açık geziyorlar.” (VK, s. 53)

Hatice Hanım, öğretmenlik mesleğini ve öğrencileri bilgilendirerek onları aydınlatmayı, dar bir çerçevede algılar. Dokuz yaşındaki kız çocuklarının dahi yüzlerini peçeyle kapadığından bahseder. Aslında eğitimin yalnızca kıyafet ve namaz surelerinden ibaret olduğunu zanneden Hatice Öğretmen'in kendisinin aydınlatılmaya ve eğitilmeye ihtiyacı olduğu görülür. Burada Hatice Öğretmen

ile Aliye Öğretmen'in çatışması, Halide Edip tarafından bilinçli bir şekilde sunularak aslında eğitim sistemindeki doğru ve yanlışlar gözler önüne serilmek istenir. Bilimsel bilginin ve kız çocuklarının eğitiminin önündeki bir engel olarak somutlaştırılan Hatice Öğretmen'in varlığı karşısında, ülkede yenilikçi ve aydın kadınların varlığına ihtiyaç olduğu mesajı verilir.

Kasabaya yeni gelen Aliye Öğretmen'in esnaf çocukları ile eşraf çocukları arasında ayırım yapmaması ve hatta içten içe esnaf çocuklarını masum, iyi niyetli ve yoksul bulması, Hatice Öğretmen ile çatışma yaşamasına neden olur. Aliye Öğretmen'in bilimin ışığında ve Cumhuriyet'in ilkeleri doğrultusunda ders işlemesi ve Kuvayımillie'yi desteklemesi, eskiyi temsil eden Hatice Öğretmen ile yaşadığı çatışmayı pekiştirir. *“Millî Mücadele konusunda da yeni nesli esas itibariyle Aliye temsil eder. Onun Tosun Bey'le nişanlanması, bu bakımdan ayrıca bir değer taşır.”* (Hayber, 1993, s. 69). Aliye'nin Kuvayımillie komutanı ile nişanlanması da onun Millî Mücadele'yi açık bir şekilde desteklediğini ve işgal güçlerinin yanında olan kasaba eşrafiyla yaşadığı eski-yeni çatışmasını somutlar.

2.3. Kuvayımillie Savunucuları ile Karşıtlarının Çatışması

Kuvayımillie, İstiklal Savaşı sırasında Anadolu'da ulusal direnişin simgesi hâline gelen askerî bir kuvvettir. Bu askerî kuvvet, millî kimliği koruma duygusuyla oluşmuş bir topluluktur. Bu bağlamda millî kimlik aslında bir varlık-yokluk mücadelesidir. *“Kimlik kurma ya da toplumsal kimlik kazanımı, sadece ben'in birey olarak varlık alanı oluşturmasını değil aynı zamanda toplumun ya da toplumların devamı anlamını da içerir. Bu içirme, asırlardır yok olan ya da yok olmak üzereyken yeniden var olma mücadelesi veren toplumların kimlik kurma biçimlerini ve yeniden inşa süreçlerini kapsar.”* (Kanter, 2014, s. 77). Kendi benliğini tehlikede ve tehdit altında gören birey ve topluluk, eyleme geçerek benliğini kurtarma mücadelesine girer. Millî Mücadele aslında Anadolu insanının kendi kimliğini oluşturma noktasında verdiği bir mücadeledir ve bu aynı zamanda bir yenilik hareketidir.

Romanlarda Kuvayımillie ruhunu temsil eden kasaba halkı ile ulusal değerlerden ve ulus olma bilincinden kopuk çıkarıcı kişiler arasında yaşanan çatışma dikkat çeker. Ulusalcı güçler ile işgalci/karşıt güçlerin karşı karşıya gelmesi, kurguyu belirleyen çatışma unsurunu oluşturur. İstiklal Savaşı yıllarında Anadolu insanı, ulusal direnişin simgesi olan Kuvayımillie'yi destekleyenler ve desteklemeyenler olarak ikiye bölünür. Bazı insanlar, gücüne inandıkları Yunan kuvvetlerini destekler ve güçlünün yanında durmaya çalışır. Kurgunun bu şekilde belirlendiği romanlardan biri olan *Vurun Kahpeye* romanında sözde din adamı olarak sunulan Hacı Fettah Efendi, meydanda yaptığı çağrılarla insanların dinî

duygularını kullanarak kasaba halkına, Yunan kuvvetlerini şirin göstermeye çalışır ve Kuvayımilliye aleyhinde vaaz verir:

“... herhangi bir kuvvet ve hükûmet, nereden gelir ve kim olursa olsun, camilerimizi, dinimizi sinayet ederse (korursa) ona biat ediniz!” (VK, s. 42-43)

Hacı Fettah Efendi, Yunan Kumandanı Damyonos’la insanların yaşamlarına müdahale edilmemesi yönünde sözde bir anlaşma yapar. Böylece kasabaya gelen işgal güçlerini, halkın nazarında olumlu göstermeye çalışır. Aslında Hacı Fettah Efendi’nin, kasaba halkına seslenirken kullandığı *“herhangi bir kuvvet ve hükûmet, nereden gelir ve kim olursa olsun”* şeklindeki ifade, kasabanın Yunan askerleri tarafından işgal edileceğinin işaretini verir ve Hacı Fettah Efendi, bu işgal güçlerinin yönetimini ve onların egemenliğini tanıyıp kabul etmeleri noktasında halka telkinde bulunur. Bu noktada kasabada vatansever biri olarak tanınan ve Kuvayımilliye’yi destekleyen milliyetçi Ömer Efendi ile tam bir vatan haini olarak sunulan Hacı Fettah arasında çatışma görülür. Ömer Efendi, kasabaya yeni gelen ve laik tarzda öğrenim veren Aliye Öğretmen’i, ölmüş kızlarının yerine koyarak sever. Aynı zamanda bu genç kızın kasaba eşrafının eğlencesi hâline gelmesini önlemek için kendi evinde kalmasını sağlar. Böylece onu bir şekilde koruması altına almış olur. Ömer Efendi ayrıca kasabaya gelen Kuvayımilliye Komutanı Tosun Bey’i evinde ağırlar ve düşünceleriyle Kuvayımilliye’yi destekler. Bütün bunlar, Ömer Efendi ile Hacı Fettah Efendi’nin çatışma yaşamasına neden olur. Ömer Efendi’nin düşüncelerinden sakınan Hacı Fettah Efendi, onun idam edilmesi için Yunan Kumandanı Damyanos’la iş birliği yapar.

Kuvayımilliye Komutanı Tosun Bey’in, Kuvayımilliye’nin ihtiyaçlarını karşılamak üzere kasabanın zengin eşrafından bir defaya mahsus otuz bin lira para toplayacağını duyurması üzerine Hacı Fettah Efendi, onca zenginliğine rağmen Kuvayımilliye’ye yardım etmemek için akşama içmeye çorba bulamadığını ve Kuvayımilliyecilerden, Yunanlara karşı kendilerini savunmalarını istemediğini belirtir. Bunun üzerine Kuvayımilliye Komutanı Tosun Bey, ona şu cevabı verir:

“—Hacı Fettah Efendi, cuma günü meydanda Kuvayı Milliye’nin kanı gâvurlar gibi helaldir; Yunanları isteyiniz, onları istemeyiniz diye beyanatta bulunmuş, bunu bana söyleyenlerden üç dört kişi burada mevcuttur. Türklerin vatanını Yunan’a vermek, kendilerini birbirlerine kırdırmak isteyen Hacı Fettah Efendi isterse pis parasını Yunan’a versin, onun parasına hiçbir mücahit dokunmaz, fakat kendisine cezasını vereceğiz ...” (VK, s. 57)

Tosun Bey'in, Hacı Fettah Efendi hakkındaki bu düşüncesi, Hacı Fettah Efendi'nin işgal güçlerini desteklediğini, vatan hainliğini ve yaptığı bölücülüğü net bir şekilde ortaya koyar. Bu durum yine Kuvayımilliye taraftarları ile karşıtlarının çatışmasını somutlar. Daha sonra Hacı Fettah Efendi, Kuvayımilliye'nin yoksul kasaba halkından ağır vergiler toplayacağı ve vermeyenlerin asılacağı yönünde dedikodular çıkarır. Ayrıca Kuvayımilliye askerlerini, gittikleri köy ve kasabalarda kadınların namusuna el uzatan bir çete olarak göstermeye ve kasaba halkının gözünden düşürmeye çalışır. Romanda, Hacı Fettah Efendi'nin bu düşünceleri şöyle yer alır:

“Hem bu çeteler her yerde kadınlara saldırap duruyorlardı. Herkesin namuslu ve yerli kızlarını buna maruz etmektense işte İstanbul'dan gelmiş, kimsesiz, belki de hakikat kahpe olan Aliye'yi Tosun'un önüne atıvermek müreccahtı (yeğdi). Onun şimdiye kadar erkeklere yüz vermemesi filan hep ağızdı. Namuslu olsa yüzü açık gezer miydi?” (VK, s. 47)

Hacı Fettah Efendi, Kuvayımilliye birliklerinin, bu çirkin düşünce ve iftiralarla kasaba halkının sevgisini kazanmasını engellenmeye çalışır. Ayrıca Kuvayımilliye taraftarı olarak bilinen ve kasaba halkı tarafından sevilen Aliye Öğretmen'i de karalama yoluna gider. Laikliği benimsemiş düşünce ve bilgisi ile kasabalıları cehaletin karanlığından uyandıracağını düşündüğü ve kendi çıkarlarına tehlike olarak gördüğü Aliye'yi de bu hain planına alet eder. Bu sayede hem Kuvayımilliye birliğini hem de hiçbir günahı olmayan Aliye'yi itibarsızlaştırmayı amaçlar. Hacı Fettah Efendi'nin bütün bu yaptıkları, yine Kuvayımilliye taraftarları ile karşıtlarının çatışmasını ortaya koyar.

Hacı Fettah Efendi, Kuvayımilliye'ye yardım için bir kereye mahsus toplanacak olan parayı vermemek için Yunan karargâhına giderek Kuvayımilliye'yi şikâyet eder ve Kuvayımilliye Komutanı Tosun Bey'i kasabadan uzaklaştırmak için kasabanın, Yunan hâkimiyeti altına girmesini ister. Bunun için Yunan Kumandanı Damyonos'la iş birliği yaparak Tosun Bey'in kasabadaki hareketi ve Kuvayımilliye birliği hakkındaki tüm bilgileri, Kumandana gizlice iletir. Ayrıca cahil halkı aydınlatacağına düşündüğü Aliye'yi, kendi çıkarına ters görerek ona çirkin iftiralar atar. Kasabanın bir başka eşrafı olan Kantarcıların Hüseyin Efendi de Aliye'nin kasabaya geldiği günden beri Aliye'ye göz koyan ve evli olmasına rağmen onunla evlenmek isteyen biridir. Bu nedenle Aliye'nin, Kuvayımilliye Komutanı Tosun Bey'le nişanlanmasından rahatsızlık duyarak Tosun Bey'in Yunan güçleri tarafından etkisiz hâle getirilmesini ister. Bu amaçla o da Hacı Fettah Efendi'yle beraber Yunan karargâhına giderek Tosun Bey'i şikâyet eder. Bu amacını, *“Yunanlar kasabaya gelirse bu kız, benim hakkım olacak. Kumandan ne isterse yaparım. Biz oranın en büyük eşrafıyız, Kumandan'a ikram*

ederiz, Kumandan'a canla başla hizmet ederiz, fakat bu kız benim olmalı..." (VK, s. 80) şeklinde dile getirir. Bütün bunlar, kişisel çıkarlar nedeniyle yine Kuvayimilliyeciler tarafından karşıtlanarak çatışmasını ortaya koyar.

Hacı Fettah Efendi ve Kantarcıların Hüseyin Efendi'nin planları istediği gibi ilerlemez. Kendi çıkarları doğrultusunda işgal güçlerini destekleyen konuşma ve davranışlarıyla öne çıkan Hacı Fettah Efendi, bir süre sonra işgal güçlerinin kasaba halkını yönlendirmesi ve Yunan kuvvetleri tarafından servetlerine el konulması gibi nedenlerle yine kişisel çıkarlarını ön planda tutarak kendini, kasaba halkına Yunan aleyhtarı olarak göstermeye çalışır. Kantarcıların Hüseyin Efendi ise kasabanın işgalinden sonra Aliye'yi elde etmeyi hayal ederken Yunan Kumandanı Damyonos, kasaba eşrafını birbirine düşüren Aliye'nin, kendisinin olmasını ister ve kasabadan hiçbir erkeğin Aliye'ye yaklaşmaması için Aliye'nin evini koruma altına aldırır. Hatta Hüseyin Efendi'nin büyük oğlu Uzun Hüseyin Efendi de babası gibi Aliye'yi elde etmeye çalışan bir kişidir. Bu sebeple *"...bahara doğru kasabada en koyu Yunan taraftarı ve Yunanları kasabaya davet etmiş olan Hacı Fettah Efendi ile Kantarcıların Uzun Hüseyin Efendi, yavaş yavaş hem servetlerini hem de şahıslarını muhafaza için Türk ordusuna taraftar olmak, onların gelmesini temenni etmek zaruretiyle düştüler."* (VK, s. 160). Böylece Hacı Fettah Efendi ile Kantarcıların Hüseyin Efendi, Kuvayimilliyeciler arasında itibar görmeye başlar. İşgalcilerin, kendileri hakkında yaptığı kötü propaganda sayesinde Yunanların gazabına uğramış ve Yunanlar tarafından mağdur edilmiş kimseler olarak kasaba halkının gözünde iyi bir konuma oturtulan bu iki kişi, günün sonunda kahraman ilan edilir. Romanda bu durum ve Hacı Fettah Efendi'nin hain planları şöyle anlatılır:

"Hacı Fettah Efendi ile Kantarcıların Hüseyin Efendi, Yunanların kahrına uğramış birer insan gibi kendilerini göstermek, Türk ordusuna kendi hain vücutlarından başkalarını kurban etmek için muhiti hazırlıyorlardı. Tabii olarak ilk kurban kahpeler, Yunanlarla münasebette bulunmuş kadınlar olacaktı ve bunlar arasında Aliye'yi kargaşalığa getirip mahvetmek ..." (VK, s. 164)

Kendilerini, Yunanların gazabına uğramış gibi gösteren Hacı Fettah Efendi ile Kantarcıların Hüseyin Efendi, *"Kendilerini düşmanın kahrına uğramış kimseler olarak göstererek verecekleri kurbanları hazırlarlar."* (Hayber, 1993, s. 74). Hacı Fettah Efendi'nin kasabada yürüttüğü, Aliye'nin aslında Müslüman gibi görünen gâvur olduğu şeklindeki karalama kampanyası, kasaba halkının zihninde önemli bir yer edinir. Böylece kasaba halkı, Aliye'yi bir hain olarak algılar ve linç eder. Böylece basit çıkarları için işgal güçlerini destekleyen vatan hainleri ile Kuvayimilliyeciler tarafından karşıtlanarak çatışması gözler önüne serilir.

2.4. Sınıfsal Çatışma

Toplum, birbiriyle çatışan birey, birim ve unsurları bünyesinde taşıyan sosyal bir süreçtir. Sosyo-ekonomik etkenlere bağlı olarak gelişen sınıfsal çatışma, toplum içinde oluşan tabakalar arasındaki çıkar karşıtlıklarına dayanır. *“Marksist düşünceye göre, üretim ilişkileri ve üretim araçları esas alındığında, bütün toplumlar en az iki sosyal sınıfa sahiptir. Birincisi, üretim araçlarına sahip olan ya da bu araçları kontrol altında tutan yönetici sınıftır. İkincisi ise üretim araçlarını elinde ya da kontrolünde bulunduramayan sömürülen sınıf.”* (Arslan, 2004, s. 129). Marksist teoriye göre bu sınıflar altyapı ve üstyapı olarak adlandırılır. Alt sınıf ve üst sınıf şeklinde oluşan bu kutuplaşmada saygınlığın, iktidarın ve gücün, para ile sağlandığı görülür.

Altyapı, toplumun ekonomik üretim ilişkileri olarak değerlendirilir. *“Altyapı maddi üretici güçlerin gelişmesinin bir aşamasının karşılığı olan gerçek üretim ilişkileridir.”* (Williams, 1990, s. 68). Üstyapı ise toplumun din, hukuk ve sanatla ilgili görüşleridir. *“Marks’a göre, maddi üretim araçlarını kontrol edenler, akılsal ve zihinsel üretim araçlarının kontrollerini de ellerinde tutarlar. Bu sebeple yönetici sınıf, yalnızca ekonomik açıdan yönetmez, bunun yanı sıra ideolojiyi de şekillendirip yaygınlaştırır.”* (Arslan, 2004, s. 129). Gücünü genellikle alt sınıfın emeğiyle elde eden üst sınıf, toplumun ideolojisinin de belirleyicisi konumundadır.

Karşıtlıklardan doğan bu sınıfsal çatışma; ezenle-ezilen, sömürenle-sömürülen gibi zıtlıklar esasına dayanır. *“Anadolu’daki köy ve kasabalardaki sosyal hayatı esas alan romanlarda (bu) kutupluluk ağa-ırgat, yönetici-köylü, mütegalibe-köylü, ezen-ezilen gibi zıtlıklar üzerinde şekillenir. Farklı bir bakışla köy konulu romanların genel şablonu üç ayak üzerine oturtulur. Birinci grubu yoksul ve cahil köylüler yani sömürülenler; ikinci grubu ağa, onun işbirlikçileri imam, muhtar, parti temsilcileri; üçüncü grubu ise bunlarla mücadele eden ya da bu kişilerin yanında yer alan ülkücü öğretmen, çağdaş değerlere inanmış kaymakam/kasaba doktoru ve bazı bilge köylüler oluşturur.”* (Gündüz, 2014, s. 461). Bu sınıfsal çatışma; toplumsal, kültürel, sosyo-ekonomik etkenler ve din olmak üzere pek çok olguyla ilişkilendirilir. Bu nedenle sınıfsal çatışma aslında toplum içindeki bireylerin farklılıklarına dayanır. Bu farklılıklar, gruplaşma ve sınıflaşmayı beraberinde getirir.

Vurun Kahpeye romanında eski tarz eğitim yaparak geleneksel öğretmen modelini simgeleyen Hatice Öğretmen, öğrencilerin maddi durumuna göre onları, sınıfta esnaf çocukları ve eşraf çocukları diye ikiye ayırır ve bu çocuklar arasında ayırım yapar. Bu nedenle kasabada hüküm süren eşrafın özellikleri, okulda öğrenim gören eşraf çocukları arasında da gözlemlenir. Eşraf ve büyük memur çocukları, ailelerinin zenginliğine ve itibarına güvenerek esnaf ve küçük memur

çocuklarına hükmetmeye çalışır. Bu hâliyle kasaba çocukları arasında da sınıfsal çatışma kendini gösterir. Çocukların bu şekilde gruplaşmasında, kasabanın ve okulun sosyolojik yapısı ve gücünün her zaman haklı olduğu düşüncesi etkilidir. Öğrencilerine ailelerinin kasabadaki statüsüne göre yaklaşım sergileyen Hatice Öğretmen'in, eşraf çocuklarının bulunduğu sınıfa yaklaşımının farklı olduğu gözlemlenir. *“Hemen hepsi Hatice Hanım'la karşılıklı sigaralarını yakarlar, avluda çömelirler; hem sigara dumanlarını savurur hem evlerinde olanı biteni anlatırlardı.”* (VK, s. 31). Esnaf çocuklarının bulunduğu sınıfa ise Hatice Öğretmen'in gerekli ilgiyi göstermediği görülür.

Kasaba eşrafından Kantarcıların Hüseyin'in küçük oğlu Sabri, okulda Hidayet adında bir esnaf çocuğuyla haksız yere kavga eder. Sabri, kavga etmeye meyilli, şımarık ve babasının zenginliğine güvenen bir çocuktur. Bu nedenle kasabada kendisine kimsenin dokunmadığı Sabri, davranışlarında son derece özgürdür. Kavgayı duyarak çocukların yanına gelen Hatice Öğretmen, kavganın nedenini hiç öğrenmeden Sabri'nin dövdüğü çocuğu kulaklarından yakalar ve dövmeye başlar. Tüm olaya tanıklık eden Aliye Öğretmen ise duruma hemen müdahale eder. Bu kavgada asıl suçlu olanın eşraf çocuğu olan Sabri olduğunu söyler ve ardından Sabri'yi hemen yakalayıp Hatice Öğretmen'e verir. Bu çocuğu eve göndermesini ve akıllanana kadar okula gelmemesini belirtir. Bunun üzerine Hatice Öğretmen, Sabri'nin eşraf çocuğu olduğunu bu nedenle Sabri'yi suçlamakla yanlış yaptığını Aliye'ye söyler. Bu olaydan sonra Aliye Öğretmen'in bu duruşundan rahatsızlık duyan memur hanımlarıyla eşraf çocukları okula akın eder ve Aliye'yi aşağılayarak ona tehditler savurmaya başlar.

Kantarcıların Hüseyin Efendi'nin büyük oğlu Uzun Hüseyin, kardeşi Sabri'nin okuldan eve gönderilmesi üzerine okula baskına gelir ve Aliye Öğretmen'e *“... siz ne hakla bir eşraf çocuğuna sui muamele ediyorsunuz?”* (VK, s. 35) diye bağırır. Ardından *“—Sen kim oluyon garı, diye haykır(ır). Sen muallime değil misin? Sen bu kasabanın muallimesi değil misin? Ne haddine bir eşraf çocuğunu koğuyon, ne haddine benim suratıma haykırıyon? İstanbul'un hayasız garılarına, erkeklerin suratına haykıran, yol iz bilmeyen garılarına burada lüzum yok. Ne okutmanı, ne de seni isteyoz.”* (VK, s. 36) der. Okula baskına gelerek kapıyı bile çalmadan sınıfa giren Uzun Hüseyin Efendi'nin konuşmaları, eşraf ile halk arasında yaşanan sınıfsal çatışmayı somutlaştırır. Aynı şekilde çocuğuna ayrıcalık tanınmasını isteyen Maarif Müdürü'nün eşinin, Aliye'ye karşı tutumu da yine ezen ve ezilen noktasında sınıfsal çatışmayı ortaya koyar. Bu hanımın, Aliye'ye, *“—Hoca parçası, kocamın hepiniz halayığsınız, istersek hemen azlederiz (görevden alırsız), diye bar bar bağır(ması)”* (VK, s. 33), öğretmenlerin de alt tabakadan bir kişi olarak değerlendirilerek yüksek memurlar ve eşraf karşısındaki ezilişini gözler önüne serer. Ancak Aliye Öğretmen'in okulda

tavizsiz ve adaletli duruşu sayesinde esnaf ve küçük memur çocukları, eşraf ve büyük memur çocukları karşısında aşağılanıp ezilmekten kurtulur.

Kuyucaklı Yusuf romanında ise sınıfsal çatışma, başkişi Yusuf ile kasaba eşrafından Hilmi Bey'in oğlu Şakir arasında yaşanıyor gibi görünse de aslında kasaba genelinde eşraf ile düşük gelirli halk arasında yaşanan bir çatışmadır. Ayrıca eşraf ile işçi sınıfı arasında yaşanan çatışma da romanda gözlemlenen bir başka sınıfsal çatışma şeklidir. Sosyal adaletsizlik nedeniyle ortaya çıkan sınıfsal çatışma; iyi-kötü, güçlü-güçsüz, ezen-ezilen, eşraf-halk, zengin-fakir, madde-ruh bağlamında yaşanan çatışmaları da beraberinde getirir. “... insanlar, ekonomik açıdan, yoksul ve zengin olarak iki sınıfa bölünmüş; mülk (çiftlik, zeytinlik, fabrika) sahibi zenginler, Rousseau'nun belirttiği üzere, egemenliği ele geçirmiş, efendi/kul (işçi) düzeni kurulmuş, böylece toplumsal adalet zedelenmiş; zenginin (eşrafın) gücü yalnızca yoksul halkı sömürmek ve ezmekle sınırlı kalmayıp bütün devlet kurumlarını (kaymakam, jandarma, polis, hapishane, mahkeme vb.) etkisi altına alıp onları kendi çıkarları doğrultusunda kullanmıştır; yöneticiler ve yasalar eşraf karşısında geçersizdir.” (Kudret, 1999, s. 75-76). Yusuf'un kötülere karşı verdiği mücadele ve çatışma aslında beraberinde yoksul-zengin çatışmasını ve devletin yozlaşan kurumlarına karşı verdiği mücadeleyi bünyesinde taşır.

Avukat Hulusi Bey'in, Yusuf'a söylediği “... paraları var efendim, paraya karşı kimin gücü yeter ki” (KY2, s. 171) ifadesi Yusuf'un; Şakir'e, Hilmi Bey'e, kaymakama ve kasabanın parayı elinde tutan güçlerine karşı verdiği mücadelenin zorluğunu ve yaşadığı çatışmayı destekler niteliktedir. Kasaba halkının, eşrafın gücü karşısında mevcut durumunu kabullenmesi ve kendini eşraf karşısında ezilmiş bir tabaka olarak görmesi, alt kesimdeki insanların bilincinde normalleşmiş bir süreç olarak yer edinir: “*Âdeta bütün eşraf aileleri arasında ezelden beri mevcut, değişmez bir mukavele vardı ve buna, harici şeklin değişmesine, vaziyetin tamamen başka olmasına rağmen, daima riayet ediliyordu. Bunun için bunların herhangi bir talebini reddetmek akla gelmez...*” (KY2, s. 33). Alt tabakadaki kasaba halkının, eşrafı her şartta üstün görme algısı, eşraf cephesinde de karşılık bulur. Böylece eşraf; yaptırım ve gücünü, kendi varlığını zaten kabullenmiş alt sınıf üzerinde istediği gibi kullanabilmektedir.

Eşrafın her ne yaparsa yapsın davranış özgürlüğünün olması, düşük gelirli insanlardan üstün tutulması hem olması gereken hem de alışlagelmiş bir durum olarak kabul edilir. Sadece yerli halkın değil, üst düzey memurların bile eşrafın gücü karşısında boyun eğmesi ve onların istekleri doğrultusunda hareket etmesi, bütün bu ezilmişliği ve normalleşme sürecini pekiştirir. Bunun en somut delillerinden biri, kasaba eşrafından Hilmi Bey'in oğlu Şakir'in herkesin gözü

önünde kasten işlediği bir cinayet sonrasında ona sergilenen yaklaşım şeklidir. Şakir, eşraf çocuğu olması nedeniyle işlediği cinayete rağmen ceza almaz. Tutuklu kaldığı (!) süre içinde gündüzleri müdürün odasında sigara içerek ve nizamiyenin bahçesinde gezinerek bir misafir gibi ağırlanır. Akşamları ise kendi evinde, kendi yatağında keyifli bir şekilde yatarak geçirir. Gizlice yapılan bu müsamaha aslında kasaba kaymakamının, savcının ve ceza reisinin bilgisi dâhilinde gerçekleşir. Gencin ölümünün bir kaza sonucu olduğu ve bu kazaya Şakir'in neden olduğunun dahi kesin olmadığı ortaya konularak bir süre sonra Şakir'in işlediği cinayetin üstü örtülmeye çalışılır. Böylece sosyal adaletsizlik gerçeğine dikkat çekilerek toplumsal bir sorun olan halk ile eşraf arasındaki eşitsizlik ve sınıfsal çatışma gözler önüne serilir. Aynı zamanda adalet organlarının işlenen suça göz yumarak adaletsizliğe alet olmalarına işaret edilir:

“...başka türlü olmasına imkân yoktu. Bu böyle gelmiş, böyle gidiyor ve kasabanın başında bulunanların akli bile, hürriyete ve onun getirdiği birkaç müsavat fikrine rağmen, Hilmi Bey'in oğlunun sahiden hapsedilebileceğini kabul etmiyordu. Hapishane ancak serseriler, köylüler ve aşağı tabakadan insanlar içindi; bir Hilmi Bey'in oğlu, adam öldürse bile, onlarla bir tutulamazdı.” (KY2, s. 96)

Bir gencin yaşamına herkesin gözü önünde kastetmesine ve onu öldürmesine rağmen Şakir, eşraf oğlu olması nedeniyle kasabalılar nazarında suçlu olarak algılanmaz. Bu nedenle onun, diğer alt sınıftan insanlar gibi mahkûm edilmesi düşünülemez. Hapishaneler, yalnızca *“serseriler, köylüler ve aşağı tabakadan insanlar için”* olduğundan Hilmi Bey'in oğlu Şakir, bir insanı kasten öldürmek de dâhil her ne yaparsa yapsın yargılanamaz ve alt sınıftan insanlarla bir tutulamaz algısı hâkimdir. Anadolu'nun sosyal statü algısını ve gerçeğini ortaya koyan bu durum, Anadolu'nun kasaba ve köylerinde yaşanan sınıfsal çatışmayı ve buna bağlı olarak gelişen güçlü-güçsüz, zengin-fakir ve eşraf-halk çatışmasını gün yüzüne çıkarır. Aynı zamanda burada işleyemez durumda olan bürokrasiye ve devlet kurumlarının yozlaşmasına vurgu yapılır.

Sınıfsal çatışmayı somutlaştıran bir başka örnek de yine Hilmi Bey ve oğlunun, işçi sınıfından Kübra'nın namusunu kirletmeleri ve bu durumu öğrenen annesini döverek onları tehdit etmeleri şeklinde görülür. İşçi olarak çalışan, yoksul ve kimsesiz olan Kübra ve annesi, başına gelenleri dahi eşrafın gücü karşısında kimseye anlatamaz. Kendi sözleri karşısında, eşrafın sözünün ve gücünün geçerli olacağını bildikleri için durumu çaresiz ve sessizce kabullenmiş görünür. Böylece her türlü maddi güce sahip olan eşraf ile hiçbir kıymeti olmayan işçi sınıfının çatışması gözler önüne serilir.

Yediçınar Yaylası romanında ise yıllardır toprağı ekip biçen ve emeğı sömürölen yoksul kasaba halkı ile onlara ağır vergiler yükleyen ağa-mötezim ve eşkıya arasında yaşanan çatışma da sınıfsal çatışma olarak değerdendirilir.

Teneke romanı ise Anadolu'nun bir kasabasına hizmet için giden genç ve idealist bir Kaymakam'ın, kasabanın müteğallibe güçlerine karşı verdiği mücadelenin/çatışmanın romanıdır. Romanda bir Anadolu kasabasında çeltik ekimine bağılı olarak sıtma hastalığının baş göstermesi ve insanların ölməsi üzerine kasaba kaymakamı Fikret Bey'in ve sıtmaya maruz kalan halkın, çeltik eken kesim ile girdiğı mücadele ve çatışma, kurgunun ana sorunsalını oluşturur. “*Teneke’de büyük çıkar gruplarına karşı kaymakam Fikret İrmaklı ve memur Resul Efendi’nin feodal güçlere karşı inandıkları yüceltilmiş ahlaki değerleriyle onurlu direnişleri anlatılır.*” (Gündüz, 2014, s. 468). Kasabaya yeni atanan genç Kaymakam, kasaba üzerinde hâkimiyet kurmuş çeltik ekicilerine karşı zorlu bir mücadele içine girer. Bunun dışında zorbalık, baskı ve kişisel çıkarı temsil eden ağa/eşraf kesimi ile sıtmaya maruz kalan yoksul, savunmasız ve ezilen halk kesimi arasında yaşanan çatışma da sınıfsal çatışmayı ortaya koyar.

Teneke romanında yaşanan sınıfsal çatışma; eşraf-halk, güçlü-gücsüz, zengin-fakir, madde-ruh ve iyi-kötü bağlamında değerdendirilen bir çatışmadır. “*Toprak eşitsizliğı, üretim araçlarının az ya da çok hızlı gelişimi, yaşama kavgası kısa zamanda toplumsal eşitsizlikler yaratmış, bunlar da üretim ve dağılım arasında karşılıklar, dolayısıyla sınıf kavgaları olarak biçimlenmiştir.*” (Camus, 2019, s. 239). Çeltik ekim kanununa uymayan ağa, eşraf ve müteğallibe kesimi daha fazla ve keyfi maddi çıkar sağlamak için yerleşim alanları içinde çeltik ekimi yapar ve insanların hayatını tehlikeye atarak onların ölümüne neden olur. Yerleşim bölgelerinin çok yakınında kimi zaman da hemen içinde çeltik ekilmesine karşı çıkan yoksul halk, usulsüz çeltik ekimine engel olmak için gücü temsil eden müteğallibe kesim ile çatışma yaşar. Ancak verdiği tüm mücadeleye rağmen çeltik ekimiyle evlerinin sular altında kalışını ve sıtma nedeniyle yaşanan ölümleri çaresizce izler. Aynı şekilde müteğallibe kesiminin gerçek yüzünü görerek onlara ekim ruhsatı vermeyen genç Kaymakam'ın verdiği mücadele yine kurgudaki çatışmayı ortaya koyar. Bu bağlamda *Teneke* romanında öne çıkan çatışmalar, müteğallibe-halk ve müteğallibe-Kaymakam arasında yaşanan çatışmadır.

Müteğallibe ve Kaymakam arasındaki çatışma, çeltik ekim ruhsatı ve ekim yerlerine su verme izni noktasında gün yüzüne çıkar. Bu kişilerden çeltik ekim ruhsatına onay alamayan Murtaza Ağa, Kaymakam’a öfkelenir. Bunun sonucu olarak Kaymakam'ın pencerelerini taşlatır, onu öldürmek amacıyla ona kurşun sıktırır. Kaymakam'ın çeltik ekim yerlerini teftişe gitmesini ve sıtmadan

hastalanan insanları görmesini engellemek için ziraat dairesinin cipini bozdurur, zehirlenmesi için lokantadan bozuk yemek göndertir. Bunun yanında Ankara'ya günde elli farklı telgraf çektiler ve Kaymakam aleyhinde ağza alınmayacak çirkin iftiralarla bulundur.

Aynı şekilde insani şartlarda yaşamak ve kendi yaşam alanlarını korumak isteyen halk ile mütegalibe kesimi arasında yaşanan sınıfsal çatışma ve mütegalibe kesiminin çaresiz halk üzerinde kurduğu hâkimiyet şöyle aktarılır: “*Bu insanlar, ne insanlar böyle? Faydalarının dışında gözleri dünyayı görmüyor. Görmüyor değil, bir kuruş için bir insana kıyabiliyorlar. Her yıl, sırf çeltik yüzünden binlerce kişi, çocuk ölüyor. Onlara analar ‘Katiller!’ diye bağırıyorlar. Onlar gene tınmıyorlar. Bir kasaba halkı ellerinden zar ağlıyor.*” (T, s. 70). Ağa ve mütegalibenin, daha fazla maddi çıkar sağlamak için kasabalının canına kastettiği ve bu durumun normalleştiği görülür. Güçlü ile zayıf arasında yaşanan bu sınıfsal çatışmanın, gücünün galip gelmesiyle sonuçlandığı görülür.

SONUÇ

Kasabalar; köy ile şehir arasında köprü vazifesi görerek bir uyum ve geçiş süreci görevi üstlenir. Bu bağlamda bir adaptasyon merkezi olarak değerlendirilen kasaba mekânı hem bireylerin hem de mekânın sosyolojisinin ortaya konması bakımından önemli bir işleve sahiptir. Bu yönüyle kasabalar, bireylerin ve toplumların çatışma yaşadığı önemli bir alan olarak yer almaktadır. Bu çalışmada incelenen romanlardan hareketle kasabalar; bireysel, toplumsal, kültürel, sosyo-ekonomik ve dinî çatışmaların yaşandığı sembolik bir merkez görevi üstlenmektedir. Ele alınan romanlarda bireysel çatışmalar çoğunlukla kimlik bunalımı, aidiyet sorunları, değer çatışması ve iç dünyadaki varoluş mücadeleleriyle ortaya konmuştur. Özellikle *Eski Hastalık*, *Kavak Yelleri* ve *Karanlık Dünya* romanlarında bireylerin kendilerini kasabaya ait hissetmemelerinden doğan bireysel çatışmalar dikkat çekerken *Bir Kadın Düşmanı* ve *Kuyucaklı Yusuf* gibi romanlarda bireysel ve mesleki düzeydeki çatışmalar karakterlerin iç ve dış dünyaları arasındaki gerilimleri yansıtmıştır. Bu bağlamda çatışmaların hem bireyin kimlik arayışını şekillendirdiği hem de mekânın, bireysel kimlik oluşumundaki etkisini gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Toplumsal çatışmalar ise özellikle *Yeşil Gece*, *Rahmet Yolları Kesti* ve *Yediçınar Yaylası* romanlarında belirginleşmiştir. Bu eserlerde kasaba mekânı, geleneksel yapı ile modernleşme arasındaki gerilimleri ve çıkar çatışmalarını somutlaştıran bir alan olarak öne çıkmıştır. Dinî eğitim ile modern eğitimin karşı karşıya geldiği *Yeşil Gece* ve *Vurun Kahpeye* romanlarındaki eski-yeni çatışması, toplumun

ideolojik bölünmüşlüğü ortaya koymuştur. Benzer şekilde *Rahmet Yolları Kesti* ve *Yediçınar Yaylası* romanlarında iktidar ve ekonomik güç mücadeleleri, kasaba yaşamının merkezine yerleşmiş ve toplumsal yapıdaki yozlaşmanın nedenleri açığa çıkmıştır. Sonuç olarak incelenen kasaba romanlarında çatışmanın, çok boyutlu ele alındığı tespit edilmiş ve kasaba romanlarının, çatışma ekseninde birey ve toplumun dönüşümünü derinlikli bir şekilde yansıtan önemli metinler olduğu görülmüştür. Bu romanlar aracılığıyla Türk edebiyatında kasaba, sadece mekânsal bir arka plan olarak değil; bireysel ve toplumsal gerilimlerin görünür olduğu canlı ve dinamik bir alan olarak değerlendirilir. Böylece çalışmanın, çatışma izleği üzerinden Türk romanındaki mekân anlayışına dair kapsamlı ve derinlikli bir bakış açısı sunduğu ifade edilebilir.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Adıvar, H. E. (2013). *Vurun Kahpeye*. Can Yayınları.
- Arslan, D. A. (2004). Temel sorunları ve açılımları ile sınıf teorisi, sınıf bilinci ve orta sınıflar. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2, 126-143.
- Asiltürk, B. (2009). *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Hastalık*. İkaros Yayınları.
- Bachelard, G. (2014). *Mekânın Poetikası*. Alp Tümertekin (Çev.). İthaki Yayınları.
- Bekiroğlu, N. (2006). Öykü mekân ilişkisi. *Hece Öykü*, 3(17), 95.
- Bilgin, N. (2007). *Sosyal Psikoloji Sözlüğü*. Bağlam Yayınları.
- Camus, A. (2019). *Başkaldıran İnsan*. Tahsin Yücel (Çev.). Can Yayınları.
- Çelik, C. (2017). Taşrayı anlamak: Dönüşen taşra tasavvuru. Köksal Alver (Ed.), *Taşra Hâlleri içinde* (27-42). Çizgi Yayınevi.
- Demir, A. (2011). *Mekânın Hikâyesi Hikâyenin Mekânı Türk Hikâyesinde Mekân (1870-1922 dönemi)*. Kesit Yayınları.
- Devellioğlu, F. (1998). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 15. Baskı. Aydın Yayınları.
- Emil, B. (1984). *Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarında Şahıslar Dünyası-1*. İÜEF Yayınları.

- Freud, S. (1979). *Sanat ve Sanatçılar Üzerine*. Kâmuran Şipal (Çev.). Bozak Yayınları.
- Gündüz, O. (2014). Cumhuriyet dönemi Türk romanı. Ramazan Korkmaz (Ed.), *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı* içinde (399-544). Grafiker Yayınları.
- Güntekin, R. N. (1979). *Eski Hastalık*. İnkılap ve Aka Kitabevi.
- Güntekin, R. N. (1982). *Bir Kadın Düşmanı*. İnkılap ve Aka Kitabevi.
- Güntekin, R. N. (1991). *Kavak Yelleri*. İnkılap Yayınları.
- Güntekin, R. N. (2008). *Acımak*. İnkılap Yayınları.
- Güntekin, R. N. (2017). *Yeşil Gece*. İnkılap Yayınları.
- Halikarnas Balıkcısı (2005). *Aganta Burina Burinata*. Bilgi Yayınevi.
- Hayber, A. (1993). *Halide Edip, Yakup Kadri ve Reşat Nuri'nin Romanlarında Nesil Çatışmaları*. Millî Eğitim Bakanlığı.
- Kanter, M. F. (2014). *Millî Edebiyat Dönemi Türk Şiirinde Benlik Algısı ve Kimlik Kurgusu*. Kitabevi Yayınları.
- Kanter, B. (2013). *Şiirsel Kimlikten Mekânsal Sınırlara*. Metamorfoz Yayıncılık.
- Karakoç, S. (1986). *Edebiyat Yazıları II*. Diriliş Yayınları.
- Kemal Tahir (2006). *Rahmet Yolları Kesti*. İthaki Yayınları.
- Kemal Tahir (2008). *Yediçinar Yaylası*. İthaki Yayınları.
- Korkmaz, R. (2004). *Aytmatov Anlatılarında Ötekileşme Sorunu ve Dönüş İzlekleri*. Türksoy Yayınları.
- Kudret, C. (1999). *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman 2*. İnkılap Yayınları.
- Nacak, İ. (2017). Taşra ve Ötekileştirme. Köksal Alver (Ed.) *Taşra Hâlleri* içinde (43-80). Çizgi Yayınevi.
- Necati Cumalı (2018). *Zeliş*. Cumhuriyet Kitapları.
- Oğuz, O. (2011). Yusuf Atılgan'ın hikâyelerinde kasaba. *Turkish Studies*, 6(2): 689-702.
- Orhan Hançerlioğlu (1981). *Karanlık Dünya*. Karacan Yayınları.
- Özensel, E. (2017). Taşranın yetim çocuğu: Kır. Köksal Alver (Ed.), *Taşra Hâlleri* içinde (81-102). Çizgi Yayınevi.
- Sabahattin Ali (2009). *Kuyucaklı Yusuf*. Yapı Kredi Yayınları.

- Sözlük, Türk Dil Kurumu, <https://sozluk.gov.tr>, Erişim tarihi: 02.02.2020.
- Tekin, M. (2009). *Roman Sanatı – Romanın Unsurları I*. Ötüken Neşriyat.
- Tosun, N. (2006). Flaneur'den Irazca'ya merkez-taşra görünümleri. *Hece Öykü*, 3(18), 88-97.
- Urry, J. (1999). *Mekânları Tüketmek*. Rahmi G. Ögdül (Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- William, R. (1990). *Marksizm ve Edebiyat*. Adam Yayınları.
- Yaşar Kemal (2014). *Teneke*. Yapı Kredi Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

When discussing the various elements involved in the formation of a novel, one of the most important aspects that deserves mention is the “setting,” which hosts the narrative. In a novel, the setting is the description of the formation and characteristics of entities, objects, people, events, and the environment. Towns, as settings, are among the significant places in literary narratives due to their position in society and the connection they establish between cities and villages. Towns are considered as centers of harmony, acting as a bridge between the city and the village. The central theme of this study is the conflict, which reflects the psychological struggles that individuals experience within themselves, and their mental states concerning their lives. In this study, the themes of individual and social conflict are examined in the novels *Akşam Güneşi*, *Bir Kadın Düşmanı*, *Yeşil Gece*, *Acımak*, *Eski Hastalık*, *Kavak Yelleri*, *Vurun Kahpeye*, *Kuyucaklı Yusuf*, *Rahmet Yolları Kesti*, *Yediçinar Yaylası*, *Teneke*, *Zeliş*, *Aganta Burina*, *Burinata*, *Denizin Çağrısı*, and *Karanlık Dünya*. In the novels examined, conflict is addressed multidimensionally, especially in the novels *Yeşil Gece*, *Vurun Kahpeye* and *Kuyucaklı Yusuf*.

Accordingly, conflict can occur on an individual level or be observed between people and societies. In the novels examined, conflict is explored in a multi-dimensional manner, particularly in the novels “Yeşil Gece” “Vurun Kahpeye” and “Kuyucaklı Yusuf”.

In “Yeşil Gece,” the theme of conflict is observed in various forms, such as the conflict between school and madrasa, the conflict between old and new. Additionally, the conflict between the idealistic Headmaster Ali Şahin, who wants to save the town of Sarıova, which is a haven for the clergy and religious scholars, from the darkness of the green night, and the town's teachers, fanatics,

reactionaries, and dark forces who manipulate the townspeople for their own interests, is one of the defining conflicts in the novel.

The most striking conflict in the novel *Vurun Kahpeye* is the conflict between the old and the new. In “Yeşil Gece,” Ali Şahin, and in “Vurun Kahpeye,” Aliye, both experience difficulties and are constantly in struggle due to the conflicts they encounter while working as teachers in Anatolia, particularly in terms of cultural values, the enlightenment of the people and the mental transformation of society.

In “Kuyucaklı Yusuf,” the theme of conflict is classified into various types, including individual conflict, professional conflict, class conflict, the conflict between the notables and the common people, good and evil, strong and weak and naturalness and artificiality. In fact, the novel “Kuyucaklı Yusuf” can be defined as the conflict between the strong and the weak. Furthermore, the internal conflict within Yusuf's own identity, between his inner self and outer self, is another prominent type of conflict in the work. The emergence of these conflicts is influenced by the loss of trust both Yusuf and the townspeople have in the authorities. The collaboration between the notables and bureaucrats to dominate the poor townspeople and allow them to live only as much as they desire causes the townspeople to lose their sense of trust.

Individual conflicts in the analysed town novels are discussed under four headings: identity conflict, conflict between town and city in the context of belonging, individual and professional conflict, and conflict of interest and power.

Social conflicts, on the other hand, are addressed under four headings: the conflict between school and madrasa, the conflict between old and new, the conflict between the supporters and opponents of the National Forces, class conflict and moral conflict.

Çıkar Çatışması Bildirimi

Yazar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Destek/Finansman Bilgileri

Yazar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır.

Yapay Zekâ Kullanımı Bildirimi

Kasaba Romanlarının atışma İzleği Ekseninde İncelenmesi

Yazar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayınlanması için herhangi bir yapay zekâ aracından faydalanmamıştır.